

Nr 31.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändringar i grunderna för det statliga stödet till torrlägningsverksamheten m. m.; given Stockholms slott den 19 januari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att beslutanderätten i ärenden rörande bidrag och lån till torrlägningsföretag från och med den 1 juli 1951 skall decentraliseras från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna så att flertalet dylika ärenden skall avgöras av nämnderna.

I samband med denna decentralisering föreslås vissa ändringar i grunderna för det statliga stödet åt torrlägningsföretag. Ändringarna betingas framför allt av nödvändigheten att ha enhetliga låne- och bidragsregler beträffande olika slag av torrlägningsföretag. Sålunda föreslås att det statliga stödet i sådana torrlägningsärenden, som skola avgöras av lantbruksnämnderna, skall utgå i enlighet med de regler, som gälla för stöd åt flertalet andra jordförbättringsåtgärder, d. v. s. i form av dels lånegaranti, dels bidrag ur rationaliseringsanslaget med normalt 40 procent av kostnaden för företaget. I de fall, som alltjämt skola avgöras av lantbruksstyrelsen, skall stödet liksom hittills utgå i form av lån ur statens avdikningslånefond och bidrag ur avdikningsanslaget. Bidragsbeloppet föreslås dock även här normalt skola utgöra 40 procent av kostnaden. Med hänsyn till torrlägningsföretagens speciella karaktär anses bidragsrätten, i likhet med vad för närvarande gäller, ej böra begränsas till fastigheter under en viss arealgräns eller regelmässigt göras beroende av en prövning av brukarens ekonomiska ställning. Dock föreslås att de bidragsbeviljande myndigheterna skola äga avslå bidragsansökningar i sådana fall, där bidrag med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet icke kan anses påkallat.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 januari 1951.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet fråga om ändringar i grunderna för det statliga stödet till torrläggningsverksamheten m. m. och anför därvid.

Inledning.

Den 19 november 1948 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga för att enligt i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag angående förenkling av förfarandet vid den statliga låne- och bidragsgivningen till torrläggningsföretag.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag den 24 november 1948 såsom sakkunniga numera ledamoten av riksdagens första kammare, hemmansägaren J. A. Hermansson, tillika ordförande, byråchefen i lantbruksstyrelsen M. Hägglund samt lantbrukskonsulenten E. V. Almlöf i Skara. Den 28 april 1950 biföll Kungl. Maj:t en framställning från de sakkunniga att utredningen, i den mån så befanns nödvändigt för att genomföra en decentralisering av beslutanderätten i förevarande låne- och bidragsfrågor, skulle få omfatta även grunderna för utlämnande av lån och bidrag.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen 1948 års utredning rörande understöd till torrläggingsföretag, ha den 19 oktober 1950 avgivit betänkande med förslag angående decentralisering av beslutanderätten i fråga om bidrag och lån till torrläggingsverksamheten (stencilerat).

Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen med bifogande av yttranden från samtliga lantbruksnämnder, statens lönenämnd, lantbruksverkets tjänstemannaförening, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, föreningen statens lantbruksingenjörer, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund.

I sitt betänkande föreslår utredningen, att handläggningen av ansökningar om bidrag och lån till torrlägningsföretag av enklare beskaffenhet skall överföras från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna. Vidare förordas vissa ändringar i grunderna för det statliga stödet till torrlägningsverksamheten.

Dessa innebära i huvudsak, att de till lantbruksnämnderna överförda företagen skola behandlas såsom åtgärder för avloppsförbättring och tilldelas bidrag ur rationaliseringsanslaget med i regel 40 procent av anläggningskostnaden. I motsats mot vad nu gäller föreslås emellertid, att sådant bidrag skall utgå utan behovsprövning och utan hänsyn till fastighets arealgräns. Till de företag, som skola vara kvar hos lantbruksstyrelsen, föreslås bidrag skola utgå ur avdikningsanslaget efter samma grunder som bidragen till de överförda företagen, d. v. s. i regel med 40 procent av anläggningskostnaden.

Utredningen framlägger därjämte förslag om vissa ytterligare åtgärder för decentralisering och förslag om hur det framtida underhållet av vissa till lantbruksnämnderna överförda torrlägningsföretag skall tryggas.

Slutligen föreslås vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation.

Jag torde i det följande först få i korthet redogöra för de bestämmelser, som nu gälla för den statsunderstödda torrlägningsverksamheten, och därefter gå närmare in på utredningens förslag och yttrandena däröver.

Gällande bestämmelser för den statsunderstödda torrlägningsverksamheten.

Statligt stöd åt torrlägningsverksamheten utgår *dels* i form av bidrag och lån ur statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond, *dels* i form av bidrag för avloppsförbättring ur anslaget till jordbrukets rationalisering och genom lånegaranti för sådan åtgärd.

Bidrag ur avdikningsanslaget och lån ur avdikningslånefonden. Statsbidrag och lån beviljas i regel av lantbruksstyrelsen. I särskilda fall åligger det emellertid styrelsen att med eget utlåtande överlämna ärende till Kungl. Maj:t för avgörande.

För att lån eller bidrag skall få utgå fordras, att torrlägningsföretaget befinnes nyttigt och önskvärt ur allmän och enskild synpunkt. Vid bedömandet härav skall i synnerhet beaktas, *att* torrläggningen skall avse jord som till huvudsaklig del redan är odlad eller som utgör lämplig tillskottsjord till ofullständiga jordbruk eller vars torrläggning eljest är av synnerlig betydelse för ett rationellt jordbruk, *att* värdet av den jordförbättring, som vinnes genom företaget, skall stå i skäligt förhållande till kostnaden för torrlägningsarbetets utförande, *att* företaget skall vara ägnat att befordra en ekonomiskt ändamålsenlig jordbruksdrift på de fastigheter det berör, *att*

särskild hänsyn skall tagas till sociala fördelar av torrläggningen *samt att* genom företaget icke uppstå sådana skador eller olägenheter med avseende å vattenkraft, fiske, naturvärden, växt- och djurliv eller sanitära eller klimatiska förhållanden, att företaget på den grund ej bör komma till utförande.

Förslag till torrläggningsföretag skall i regel vara upprättat vid synförrättning enligt bestämmelserna i 10 kapitlet vattenlagen. Synförrättning kan handläggas antingen av förrättningsman med biträde av två gode män eller av förrättningsman ensam.

Statsbidrag kan i allmänhet beviljas till *en tredjedel* av den godkända kostnaden för företaget. Är företaget av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såsom att därigenom i avsevärd utsträckning beredes tillskottsjord för ofullständiga jordbruk, förbättrade levnadsvillkor för den jordbrukande befolkningen i orten eller eljest betingelser för jordbruksdriftens uppehållande i önskvärd omfattning, eller har företaget väsentligen till ändamål att avhjälpa skada, som förorsakas genom att vatten tilledes från andra torrläggingsområden, kan bidrag beviljas till *hälften* av den godkända kostnaden. Bidraget utgår utan prövning av bidragssökandens ekonomiska ställning och utan hänsyn till hur stor hans fastighet är.

Lån kan i allmänhet beviljas intill den godkända kostnaden för företaget efter avdrag av lämnat bidrag men må ej för någon i företaget ingående fastighet överstiga 70 procent av det genom torrlägningsarbetet uppkommande värdet å jordförbättringen.

För avdikningslån äger kronan förmånsrätt i fastighet, som påförts lånet, enligt 17 kap. 6 § handelsbalken. Kronans fordran går således före intecknad gäld. För att skydda inteckningshavarnas rätt har största möjliga garanti ansetts böra ställas för en riktig båtnadssuppskattning. Lån har därför icke brukat beviljas andra företag än sådana, där förslag till företaget upprättats vid synförrättning som handlagts med biträde av gode män.

Ansökan om lån ur avdikningslånefonden eller bidrag ur avdikningsanslaget ställs till lantbruksstyrelsen och ingives till vederbörande lantbruksnämnd. Nämnden verkställer en ingående utredning och översänder därefter handlingarna i ärendet jämte eget betänkande till lantbruksstyrelsen. Denna granskar i detalj ansökningarna med därtill hörande förslagshandlingar och betänkan. Granskningen är av såväl teknisk som ekonomisk och rättslig natur. Den utföres på styrelsens jordförbättringsbyrå.

Här må slutligen erinras om att frågan om ändrade grunder för bidragsgivning ur avdikningsanslaget och frågan om decentralisering av rätten att besluta om sådana bidrag var föremål för motioner vid 1950 års riksdag (I: 179 och II: 216, likalydande, samt I: 336 och II: 392, likalydande).

I de två förstnämnda motionerna hemställdes, att riksdagen skulle begära utredning om en sådan ändring i bestämmelserna för bidrag ur avdikningsanslaget, att bidragsprocenten till godkända torrläggningsföretag skulle bli lika oberoende av om företaget hade en eller flera delägare. I de två andra motionerna hemställdes, att villkoren för bidrag från avdikningsanslaget skulle ändras så, att en enda bidragskvot komme att tillämpas. Bidragskvo-

ten borde fastställas till 45 procent med möjlighet till högre bidrag, då särskilda skäl därtill föranledde. Vidare borde rätten att besluta om dessa statsbidrag decentraliseras.

I remissutlåtande över dessa motioner tillstyrkte lantbruksstyrelsen en enhetlig bidragskvot och föreslog att denna skulle bestämmas till fyrtio procent av de godkända kostnaderna.

I sitt utlåtande över motionerna förklarade jordbruksutskottet i fråga om bidragsvillkoren att utskottet funne skäl tala för att en ändring övervägdes i de hänseenden, som angåves i motionerna. Emellertid hade utskottet inhämtat, att utredningen fått medgivande att, i den mån så funnes nödvändigt för decentraliseringens genomförande, till utredning och behandling upptaga jämväl frågor rörande grunderna för utlämnande av lån och bidrag till torrlägningsföretag. Vid sådant förhållande föreslog utskottet, att motionerna icke skulle föranleda någon åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Lånegaranti och bidrag ur rationaliseringsanslaget. Statsbidrag och statlig lånegaranti kan av lantbruksnämnd beviljas för åtskilliga slag av åtgärder för inre rationalisering, bl. a. för *avloppsförbättring*. En allmän förutsättning för att dylikt stöd skall utgå är att åtgärden framstår såsom ekonomiskt försvarlig med hänsyn till den förbättring av brukningsdelens driftsekonomi och brukarens försörjningsmöjligheter, som den kan väntas medföra. Enligt särskild föreskrift må här avsett stöd ej lämnas till åtgärder, för vilka bidrag eller lån kan erhållas enligt bestämmelserna för statens avdikningsanslag eller statens avdikningslånefond. Genom sistnämnda föreskrift förebygges, att stöd till ett och samma företag skall utgå från två håll.

Innan ansökning om bidrag eller lånegaranti avgöres skall, där nämnden finner det erforderligt, på sökandens bekostnad upprättas teknisk plan för åtgärden, som nämnden finner kunna godtagas.

Statsbidrag utgår efter behovsprövning. Bidrag får utgå endast till enskild person, som äger eller brukar jordbruksfastighet, och under förutsättning att brukarens ekonomiska ställning ej är så god, att han tydligen ej är i behov av bidrag för att utföra åtgärden, samt att brukningsdelen ej innehåller mer än 20 hektar åker samt till åker omräknad äng och betesmark. Arealgränsen får dock överskridas, om brukningsdelen på grund av mindre lämplig form eller beskaffenhet ur lönsamhetssynpunkt ej är bättre än en genomsnittlig bärkraftig brukningsdel under nämnda gräns.

Bidrag till åtgärd för avloppsförbättring skall i allmänhet utgå med belopp motsvarande 40 procent av den godkända kostnaden. Bidraget får jämkas uppåt eller nedåt om så finnes skäligen på grund av särskilda omständigheter. Bidraget utgår i regel i form av avskrivningslån.

Statlig lånegaranti för avloppsförbättring kan beviljas envar ägare eller brukare av jordbruksfastighet. Sådan garanti får beviljas högst för ett belopp motsvarande den godkända kostnaden för åtgärden efter avdrag av eventuellt utgående bidrag.

Utredningens förslag och yttrandena däröver.

A. Utvidgning av lantbruksnämndernas rätt att bevilja statligt stöd för torrläggning.

Utredningen. I betänkandet erinras inledningsvis om att frågan om en decentralisering av behörigheten att bevilja bidrag och lån till torrläggningsföretag berördes av 1947 års centrala lantbrukskommitté i dess betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering (SOU 1948: 2). Kommittén anförde därom bl. a.

Stora fördelar ur administrativ synpunkt skulle säkerligen kunna vinnas, om beslut i låne- och bidragsfrågor kunde decentraliseras till nämnderna. Ett hinder för en dylik decentralisering har uppgivits vara, att de större och tekniskt komplicerade företagen före lånefrågans avgörande måste underkastas en granskning av expertis, som icke kan tänkas vara tillgänglig i nämnderna. Det stora flertalet torrläggningsföretag torde dock vara av relativt enkel beskaffenhet och ringa omfattning och borde därför, sedan syneförrättning vunnit laga kraft, kunna bli föremål för beslut beträffande lån och bidrag i lantbruksnämnderna. Enligt kommitténs uppfattning skulle detta kunna ske även beträffande de större företagen, om dessa först underkastades en teknisk förhandsgranskning i lantbruksstyrelsen. Härtill kommer, att det i praktiken ofta råder ett sådant oupplösligt samband mellan torrläggning å ena sidan och åtgärder för yttre och inre rationalisering å andra sidan, att det knappast torde vara möjligt att bedöma den ekonomiska effekten av varje åtgärd för sig i de fall åtgärderna uppträda i kombination med varandra. Även detta talar enligt kommitténs uppfattning för att lån och bidrag ur statens avdikningslånefond respektive statens avdikningsanslag böra beviljas av lantbruksnämnderna.

Vidare erinras om att dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i propositionen nr 149 till 1948 års riksdag uttalade, att det enligt hans uppfattning i betydande utsträckning borde kunna uppdragas åt lantbruksnämnderna att fatta beslut i här ifrågavarande låne- och bidragsärenden. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter därvidlag. Även möjligheterna att i övrigt förenkla det administrativa förfarandet i dessa ärenden borde övervägas. Vad sålunda anförts lämnades utan erinran av riksdagen.

Utredningen avvisar emellertid centrala lantbrukskommitténs förslag, att alla ärenden om avdikningsbidrag och om lån ur avdikningslånefonden skulle överflyttas till lantbruksnämnderna. Den framhåller, att ingen nämnvärd förenkling i lantbruksstyrelsens befattning med de ärenden, som avse mera invecklade torrläggningsföretag, skulle åstadkommas om styrelsen, såsom kommittén föreslagit, skulle underkasta dessa ärenden en teknisk förhandsgranskning. Därtill kommer, att det synes oegentligt, om lån eller bidrag skulle beviljas av lantbruksnämnd medan lantbruksstyrelsen materiellt sett skulle vara ansvarig för beslutets innehåll. Lant-

bruksnämnden torde knappast komma att frångå den ståndpunkt, som lantbruksstyrelsen intagit vid förhandsgranskningen. Utredningen kan därför icke förorda en decentralisering av beslutanderätten i de mera invecklade torrläggningssärendena. Enligt utredningens mening böra dessa ärenden alltjämt avgöras av lantbruksstyrelsen. Styrelsens granskning bör dock kunna begränsas och endast taga sikte på sådana kontrollåtgärder, som icke kunna verkställas av annat organ eller som kunna finnas nödvändiga av annat skäl, exempelvis för att åstadkomma likformig behandling av ärendena eller dylikt. Granskningen bör sålunda endast i den mån det är nödvändigt för ärendenas avgörande omfatta förhållanden och omständigheter, vilka redan granskats eller bedömts av lantbruksnämnderna.

Däremot anser utredningen, att lantbruksnämnderna böra kunna besluta i torrläggningssärenden av enklare beskaffenhet. I de ärenden, där beslutanderätten överflyttas till lantbruksnämnderna, bör det statliga stödet i fortsättningen utgå i form av bidrag ur rationaliseringsanslaget och statlig lånegaranti.

Beträffande frågan hur gränsdragningen bör ske, anföres i betänkandet, att kostnaden för företaget icke bör vara avgörande. En fixerad övre gräns för bidrag ur rationaliseringsanslaget och för garantilån skulle under vissa förhållanden kunna leda till en strävan att dela upp ett naturligt torrläggningssområde i ett antal mindre företag och därigenom göra kostnadsgränsen illusorisk. Utslagsgivande bör i stället vara företagets beskaffenhet ur rättsliga och tekniska synpunkter. Ett relativt sett dyrbart torrläggning-företag kan nämligen ur nämnda synpunkter i och för sig vara av mycket enkel beskaffenhet och därför lämpat att avgöras av lantbruksnämnd. Å andra sidan kan ett mindre kostsamt företag beröra allmänna intressen av stor vikt och även i övrigt vara av komplicerad natur, såväl rättsligt som tekniskt, och därför icke vara lämpat för avgörande hos lantbruksnämnd. Decentraliseringen bör således i princip endast omfatta företag, som äro av enkel beskaffenhet och endast avse en eller ett fåtal fastigheter. Omfattar ett företag ett flertal fastigheter eller är det av större omfattning eller av sådan beskaffenhet, att det icke kan anses falla inom ramen för de åtgärder till jordförbättring, som avses med det statliga stödet för jordbrukets yttre och inre rationalisering, bör lantbruksnämnden överlämna ärendet till lantbruksstyrelsen för avgörande.

Gränsdragningen bör anförtros lantbruksnämnderna. Dessa skola i varje särskilt fall avgöra hur inkomna torrläggningssärenden skola behandlas. Lantbruksstyrelsen bör utarbeta direktiv till ledning för nämnderna. I direktiven bör hänsyn tagas till lokala och andra särskilda förhållanden. Utrymme bör lämnas för en anpassning efter de erfarenheter, som kunna vinnas vid en fortsatt utveckling av torrläggningssverksamheten.

Utredningen har närmare angivit vilka typer av torrläggningföretag, som enligt dess mening böra handläggas av lantbruksnämnderna. Den indelar därvid företagen i sex olika typer, allt eftersom de omfatta

1. en mindre fastighet,
2. en större fastighet,
3. två eller tre mindre fastigheter,
4. högst tre mindre och/eller större fastigheter,
5. flera än tre mindre och/eller större fastigheter samt
6. mindre och/eller större fastigheter + motstående eller allmänt intresse.

Med mindre fastigheter avser utredningen sådana brukningsdelar, till vilka statsbidrag kan utgå för åtgärder till inre rationalisering, d. v. s. i regel fastigheter om högst 20 hektar åker och till åker omräknad ängsmark.

En decentralisering enligt de av utredningen angivna principerna skulle, enligt vad som anföres i betänkandet, medföra att lantbruksnämnderna skulle komma att handlägga företag av typerna 1—4, med undantag av ett antal särskilt stora eller invecklade företag, och därutöver möjligen vissa till typ 5 hänförliga företag med blott ett fåtal delägare. Gränsdragningen skulle i och för sig icke påverkas av om företaget handlagts med eller utan syneförrättning.

Hur den av utredningen förordade indelningen skulle verka belyses i betänkandet av vissa uppgifter avseende torrläggningens verksamheten under budgetåret 1948/49. Enligt betänkandet inkommo sagda år i allt 2 215 ärenden rörande torrläggning och avloppsförbättring. Av dessa ärenden handlades 896, motsvarande 40,5 procent av hela antalet, hos lantbruksnämnderna, och 1 319 ärenden eller 59,5 procent hos lantbruksstyrelsen. Anläggningskostnaden upptogs i de hos lantbruksnämnderna handlagda ärendena till sammanlagt något över 900 000 kronor och i övriga ärenden till i allt omkring 12 miljoner kronor. Enligt utredningens indelningsgrunder skulle 721 ärenden, motsvarande 32,5 procent av hela antalet inkomna ärenden och en anläggningskostnad av sammanlagt omkring 2 700 000 kronor, ha kunnat överföras till lantbruksnämnderna.

Utredningen förutsätter, att den föreslagna överflyttningen till rationaliseringsanslaget av vissa företag, som nu få bidrag och lån ur avdikningsanslaget och avdikningslånefonden, icke kommer att föranleda statsmakterna att sänka avdikningsanslaget. Den framhåller, att det för närvarande dröjer omkring tre år innan lantbruksstyrelsen kan till prövning upptaga en till styrelsen inkommen ansökan om statsunderstöd till ett torrläggningföretag. Dröjsmålet beror så gott som uteslutande av bristen på anslagsmedel. De medel, som stå till förfogande för varje budgetår, utnyttjas nämligen fullständigt. En avkortning av dröjsmålet synes kunna vinnas endast genom att staten avsevärt höjer avdikningsanslaget, så att lantbruksstyrelsens balans kan minskas eller helt avarbetas. I så fall skulle väntetiden icke behöva överstiga ett år. Genom den föreslagna överflyttningen av vissa torrläggningföretag till rationaliseringsanslaget skulle emellertid — under den nyss angivna förutsättningen att avdikningsanslaget icke skäres ned — den nuvarande årliga ökningen av lantbruksstyrelsens balans av torrläggningärenden motverkas.

Yttrandena. Utredningens förslag, att behandlingen av vissa grupper av torrläggningsärenden skall decentraliseras och att i samband därmed grunderna för det statliga stödet åt sagda verksamhet skola ändras, tillstyrkes av *samtliga remissinstanser*. I flera yttranden betonas de fördelar, som stå att vinna genom dylika åtgärder. Sålunda framhåller exempelvis *Sveriges lantbruksförbund*, att den i förslaget förordade överflyttningen av vissa ärenden till lantbruksnämnderna är ägnad att avsevärt förkorta den nu onormalt långa tid, som åtgår, innan ärendena kunna avgöras. Samtidigt kommer överflyttningen att eliminera den dubbla granskning av ärendena, som nu förekommer. Utöver den rationalisering, som härigenom ernås, vinnes även den fördelen, att sökandena få närmare till och lättare att komma i kontakt med den myndighet, som avgör ärendena. Överflyttningen underlättar vidare den granskning eller kontroll, som måste förefinnas från statens sida. Förslaget beaktar också enligt förbundets mening på ett fullt riktigt sätt de olägenheter, som följa av att olika grunder nu gälla beträffande bidragsgivningen och behovsprövningen för erhållande av avdikningsanslag och avskrivningslån.

Även utformningen av utredningens förslag biträdades i huvudsak i yttrandena. De erinringar, som framförts, gälla i regel blott detaljer eller äro uttryck allenast för enstaka särmeningar. Beträffande ett viktigt avsnitt av förslaget, nämligen omläggningen av grunderna för beviljande av statsbidrag åt torrläggningsföretag, äro dock meningarna ganska delade.

Vad särskilt angår frågan om decentralisering av torrläggningsverksamheten, har utredningens förslag i stort sett godtagits. I flera av de yttranden, där förslaget tillstyrkts, har betonats, att gränsen mellan de ärenden, som skola avgöras av lantbruksnämnderna respektive av styrelsen, i den mån erfarenheterna från decentraliseringen ge anledning därtill, bör kunna jämkas så att ytterligare ärenden överföras till nämnderna. I några yttranden förordas, att lantbruksnämnderna redan nu skola ges vidgad beslutanderätt. Sålunda anför exempelvis *Riksförbundet Landsbygdens folk*, att i princip endast företag vilka ingå i den grupp, som utredningen benämner typ 6, d. v. s. företag vilkas handläggning kompliceras av motstående eller allmänt intresse, böra handhavas av lantbruksstyrelsen. *Lantbruksnämnden i Kopparbergs län* anför, att antalet delägare i företag av i och för sig enkel beskaffenhet bör tillmätas endast begränsad betydelse. Den samlade arealen eller kostnaden bör i stället avgöra, huruvida frågan om statligt stöd till sådant företag skall behandlas av lantbruksstyrelsen eller av lantbruksnämnd. Oberoende av antalet delägare bör därför enligt nämndens mening ett företag hänskjutas till lantbruksstyrelsen endast om kostnaden för att genomföra det överstiger förslagsvis 10 000 kronor. *Föreningen statens lantbruksingenjörer* föreslår, att gränsen för lantbruksnämndernas behörighet skall sättas vid de företag, där kostnaden beräknas uppgå till 100 000 kronor. Övergångsvis bör dock en lägre kostnadsgräns fastställas. Gränsen bör kunna regleras alltefter de erfarenheter, som under hand framkomma. Lantbruksstyrelsen bör även kunna förbehålla sig prövning av vissa ärenden,

exempelvis ärenden angående sådana torrläggningsföretag, som av sociala skäl anses böra genomföras trots att båtnaden kan beräknas icke täcka kostnaderna. *Lantbruksnämnden i Norrbottens län* förordar, att lantbruksnämnderna skola tillerkännas beslutanderätt i samtliga torrläggningsärenden. Samtidigt härmed bör enligt nämndens mening avdikningsanslaget slopas och rationaliseringsanslaget ökas med motsvarande belopp.

Lantbruksverkets tjänstemannaförening förordar å andra sidan en viss begränsning av decentraliseringen. Föreningen anser nämligen, att lantbruksstyrelsen alltjämt bör ha beslutanderätten beträffande sådana företag, i vilka förslag upprättats vid fullständig syneförrättning.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att en fullständig decentralisering i och för sig är önskvärd och att man även bör söka nå fram till detta mål. Man bör emellertid i första hand begränsa sig till att överflytta vissa grupper av ärenden till lantbruksnämnderna och sedan efter hand fortsätta på denna väg. Rörande skälen för denna sin ståndpunkt anför styrelsen bland annat följande.

Lantbruksstyrelsen får erinra, att arbetsfördelningen mellan styrelsen och nämnderna i princip är sådan, att avgörandet av enskilda ärenden i största utsträckning tillhör nämnderna, medan styrelsen väsentligen har att i stora drag planera, leda och övervaka verksamheten. Ärendena rörande understöd åt torrläggningsföretag utgöra det mest betydande undantaget från denna regel. Det skulle stå i god överensstämmelse med organisationens grundprinciper, om även dessa ärenden kunde decentraliseras till nämnderna. I likhet med de sakkunniga och lantbruksnämnderna är styrelsen av den uppfattningen, att förutsättningar för en sådan decentralisation föreligga med hänsyn såväl till nämndernas sammansättning som till deras tillgång till erforderlig expertis. En fullständig decentralisation av beslutanderätten i alla de ärenden rörande understöd åt torrläggningsföretag, som nu avgöras av lantbruksstyrelsen, torde emellertid kräva en genomgripande översyn av gällande grunder för lån och bidrag och synes heller ej, att döma av de ursprungliga direktiven för utredningen, ha varit avsikten med densamma, låt vara att de sakkunniga sedermera medgivits att, i den mån så funnes nödvändigt för att genomföra en decentralisering, låta utredningen omfatta även sagda grunder. Bortsett härifrån torde praktiska skäl tala för att decentraliseringen till en början genomföres i allenast begränsad omfattning för att efter hand och sedan erfarenhet vunnits fullföljas i den mån så kan finnas lämpligt.

Först må framhållas, att en i det närmaste fullständig decentralisation av torrläggningsärendena icke på en gång torde kunna genomföras utan en måhända betydande ökning av personalen vid nämnderna, i synnerhet som hos nämnderna ännu i stort sett saknas erfarenhet av sådana ärendens handläggning, varom fråga är. Det torde även på goda grunder kunna antagas, att ramen för nämndernas avlöningsanslag under de närmaste åren icke skall tillåta någon nämnvärd personalförstärkning. Det synes på grund härav lämpligt att genomföra decentralisationen så småningom och att i första omgången icke överlämnas flera ärenden än som kunna övertagas av nämnderna utan ökning av personalen.

Beträffande det sätt, på vilket gränsdragningen bör göras, uttalar lantbruksstyrelsen vidare, att intet torrläggningsföretag torde vara så tekniskt

eller rättsligt komplicerat, att icke frågan om dess understödande med statsmedel, oavsett företagens beskaffenhet, ur dessa synpunkter skulle kunna avgöras av lantbruksnämnderna. Nämda synpunkter böra därför ej bli avgörande vid ärendenas fördelning. Ej heller bör fördelningen ske uteslutande efter antalet delägare. I så fall skulle en mycket stor del av de ärenden, som med hänsyn till sin enkla beskaffenhet skulle vara särskilt lämpade för handläggning hos nämnderna, komma att ligga kvar hos styrelsen, medan nämnderna skulle få hand om åtskilliga mycket stora företag, vilka med hänsyn till de betydande kostnaderna för deras genomförande borde handhavas av styrelsen. Det torde därför icke kunna undvikas, att avseende fästes även vid kostnaderna. Förslagsvis bör detta ske så, att åt styrelsen förbehålles att avgöra ärenden beträffande företag över en viss kostnadsgräns. Styrelsen fortsätter härom.

Hur lågt eller hur högt denna kostnadsgräns till en början bör sättas, bör bero på vilka verkningar en sådan gräns får med avseende å antalet ärenden, som därigenom överföras till nämnderna. Denna fråga torde få närmare undersökas inom styrelsen. Hänsyn bör emellertid härvid tagas till att det kan vara lämpligt att understödja företag med ett stort antal delägare med lån ur avdiktningsslånefonden medan garantilåneformen däremot kan vara mera lämpad för företag med få delägare. Det torde vidare vara önskvärt, att frågan om understöd åt ett företag i sin helhet bedömes av en och samma myndighet. Om lån beviljas ur avdiktningsslånefonden, bör bidraget därför utgå ur avdiktningssanslaget. Anlitas däremot garantilåneformen, bör eventuellt bidrag utgå ur rationaliseringsanslaget. Även andra förhållanden synas emellertid böra beaktas vid gränsdragningen. Så kan det t. ex. ligga nära till hands att till nämnderna överföra huvudsakligen endast sådana ärenden, där understöd med statsmedel i regel är klart motiverat ur rent jordbruks-ekonomiska synpunkter. Sådana enkla fall torde i allmänhet föreligga, då fråga är om företag som avse torrläggning av redan odlad mark. Å andra sidan torde skäl kunna åberopas för att låta den centrala myndigheten besluta i sådana fall, där företaget, ehuru det icke kan anses ekonomiskt försvarligt, likväl med hänsyn till ett allmänt intresse anses böra understödjas.

Sålunda redovisade och andra förhållanden böra beaktas, då anvisningar utarbetas rörande gränsdragningen mellan styrelsens och nämndernas kompetensområden. Anvisningarna torde efter Kungl. Maj:ts bemyndigande böra utfärdas av lantbruksstyrelsen.

Enligt utredningens förslag skall det statliga stödet i de fall, där beslutanderätten överföres från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna, utgå i form av bidrag ur rationaliseringsanslaget samt statlig lånegaranti. I några yttranden framhålles, att en dylik omläggning i vissa fall kan medföra svårigheter. Sålunda har *lantbruksnämnden i Malmöhus län* anfört.

Man torde icke böra förringa betydelsen av skillnaden mellan de båda stödformerna. Enligt nu gällande bestämmelser lämnas inteckning med bästa förmånsrätt i berörda fastigheter som säkerhet för avdiktningsslån, vilka beviljas företagen som sådana. Dessa lån äro således icke personliga. Företagens genomförande samt dispositionen av beviljade medel bli härigenom oberoende av de olika delägarnas ekonomiska förhållanden. Det föreslagna systemet med statlig lånegaranti innebär däremot, att de olika intressenterna i företaget skola ställa säkerhet för var sin del av lånet samt att de få personligt ansvar för återbetalningsskyldigheten.

Vad detta kan komma att innebära, torde kunna åskådliggöras genom ett exempel. I ett torrlägningsföretag, som berör tre fastigheter, är det tänkbart, att två jordägare kunna ställa tillfredsställande säkerhet för erforderlig statlig lånegaranti, under det att den tredje har sin fastighet intecknad till belopp, som överstiger både fastighetens värde och den båtnad, som torrlägningsföretaget medför. Om ett sådant företag icke kan beviljas lån ur avdiktningsslånefonden, synes lantbruksnämnden komma i det tvångsläget, att den måste antingen lämna en statlig lånegaranti, som med säkerhet är till gagn för tidigare borgenärer men ingalunda utgör någon garanti för att det planerade företaget kommer till utförande, eller fordra, att de jordbrukare, som ha möjlighet att ställa säkerhet för sina egna lån, även åtaga sig betalningsskyldigheten för den tredje jordägaren. Med hänsyn till ovan nämnda principiella skillnader mellan låneformerna finner lantbruksnämnden det angeläget, att lantbruksstyrelsen i de tillämpningsföreskrifter, som enligt utredningens förslag skola utfärdas, ger nämnderna möjlighet att hänvisa sådana företag, som icke lämpligen kunna finansieras med hjälp av statlig lånegaranti, till lantbruksstyrelsen för erhållande av avdiktningsslån.

Lantbruksnämnden i Hallands län har framlagt liknande synpunkter.

Lantbruksstyrelsen ansluter sig i princip till utredningens förslag på denna punkt. Styrelsen anser emellertid, att det i särskilda fall bör finnas möjlighet att i stället för lånegaranti lämna lån ur avdiktningsslaget. Styrelsen anför härom.

Styrelsen finner det visserligen icke absolut nödvändigt, att decentralisationen av långivningen skall medföra, att den nuvarande låneformen överges. Det vore tänkbart, att lånen alltjämt finge utgå ur avdiktningsslånefonden, varvid för varje nämnd budgetårsvis finge bestämmas en viss ram, inom vilken nämnden skulle få bevilja lån ur fonden. En på sådant sätt genomförd decentralisation skulle emellertid medföra svårigheter främst ur kamerala synpunkter med hänsyn till det komplicerade arbetet med redovisningen av fonden. Härtill kommer, att flertalet av de torrlägningsföretag, som åtminstone i en första omgång torde bli överförda till nämnderna, äro av i stort sett samma natur som de rationaliseringsföretag, som nu kunna erhålla lån med statlig garanti. Då dessutom en övergång till garantilåneformen i allmänhet icke torde komma att ställa staten i ett mera väsentligt försämrat läge ur säkerhetssynpunkt, anser styrelsen sig böra biträda de sakkunnigas förslag i denna del. Därest i enstaka fall delägare i företag icke skulle kunna ställa tillfredsställande säkerhet för att erhålla garantilån, vilket måhända främst torde ifrågakomma vid fall av tvångsanslutning, bör möjlighet stå öppen att, därest det är särskilt önskvärt att företaget kommer till stånd, bevilja lån ur avdiktningsslånefonden och bidrag ur avdiktningsslaget. Vid utarbetandet av anvisningar rörande gränsdragningen mellan styrelsens och nämndernas kompetensområden bör hänsyn tagas härtill.

Föreningen statens lantbruksingenjörer uttalar, att företag med fler än förslagsvis tre delägare böra erhålla lån ur avdiktningsslånefonden. Föreningen framhåller vidare, att låneformen bör bestämmas från fall till fall med hänsyn till arbetsåtgången ur administrativ synpunkt. Det bör icke möta några betänkligheter att nämnderna medgivas rätt att bevilja lån ur avdiktningsslånefonden. Eftersom lån ur denna fond numera icke äro subventionerade, bör fonden kunna ökas, så att täckning med tillräcklig marginal erhålles för det sammanlagda lånebehovet inom de olika nämndområdena.

Riksräkenskapsverket anser det icke erforderligt och ej heller lämpligt, att de nuvarande bidrags- och låneformerna övergivas. Ämbetsverket ifrågasätter i stället om icke det stöd till företag för mera omfattande torrläggning, som nämnderna skola bevilja, bör lämnas ur avdikningsanslaget och avdikningslånefonden. Därigenom skulle risken ur belåningssynpunkt komma att elimineras även för dessa företag. *Statskontoret* föreslår å andra sidan, att avdikningsanslaget och rationaliseringsanslaget skola sammanföras till ett gemensamt anslag.

Lantbruksnämnderna i Jönköpings och Norrbottens län framhålla, att bidrag ur rationaliseringsanslaget bör beviljas själva torrläggningföretaget och icke de enskilda delägarna däri. *Föreningen statens lantbruksingenjörer* — som anser att bidraget bör uppdelas i en behovsprövad och en icke behovsprövad del — uttalar samma uppfattning beträffande den icke behovspröva- de delen av bidraget.

Här torde vidare få nämnas, att *lantbruksnämnden i Kopparbergs län*, som tillstyrker utredningens förslag, betonar att en allmän översyn behövs av bestämmelserna för torrläggningens verksamhet. Nämnden anför att det förhållandet, att den i stort sett tillstyrkt utredningens förslag att förenkla det administrativa förfarandet i torrläggningens ärenden, icke innebär, att nämnden är övertygad om att de grundläggande bestämmelserna för torrläggningens verksamhet stå i överensstämmelse med de antagna riktlinjerna för jordbrukspolitiken. Tvärtom böra enligt nämndens åsikt grunderna för verksamheten utredas allsidigt. Därvid bör behovet av torrläggning ses mot bakgrunden av nu förefintliga möjligheter till förstärkning av ofullständiga jordbruk genom yttre rationalisering samt till väntade avsättningssvårigheter beträffande jordbruksprodukter.

I detta sammanhang må slutligen tilläggas, att *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförening* med skärpa framhåller, att lantbruksstyrelsens granskning av torrläggningens ärendena kan nedskäras. Den granskning av dessa ärenden, som bör ske inom lantbruksorganisationen, bör väsentligen avse de jordbruksekonomiska synpunkterna. Sådan granskning verkställs emellertid redan av nämnderna, där den jordbruksekonomiska sakkunskapen är väl företrädd och där granskningen kan ske mot bakgrunden av de lokala förhållandena. Det synes därför som om den granskning av ett torrläggningföretag ur jordbruksekonomisk synpunkt, som lantbruksstyrelsen kan göra, icke väsentligt kan bidra till ökad säkerhet vid den ekonomiska bedömningen av detta, såframt icke styrelsen på ort och ställe tager del av förhållandena.

B. Ändringar i bidragsgrunderna.

Utredningen. Såsom inledningsvis anförts utgå de bidrag till åtgärder för avloppsförbättring, som lantbruksnämnderna bevilja, efter behovsprövning och dessutom i regel endast till brukare av fastighet om högst 20 hektar

åker. Bidraget utgår i allmänhet med 40 procent av anläggningskostnaden men kan i särskilda fall höjas eller sänkas. De bidrag ur avdikningsanslaget, som lantbruksstyrelsen beviljar, utgå däremot — utan behovsprövning och utan begränsning med hänsyn till fastighets areal — i regel med en tredjedel och i särskilda fall med hälften av anläggningskostnaden. Utredningen föreslår, att dessa skillnader i bidragsgrunderna skola slopas. I stället bör enligt utredningen bidrag för samtliga torrläggningsföretag utgå — utan behovsprövning, varmed utredningen synes avse, att ej heller deltagande fastighets areal skall beaktas — i normala fall efter 40 procent av anläggningskostnaden och i särskilda fall efter högre procent utan angiven övre gräns.

Till stöd för förslaget att bidrag till torrläggningsföretag ur rationaliseringsanslaget skall utgå utan behovsprövning, anför utredningen, att en motsatt ståndpunkt skulle hindra den föreslagna decentraliseringen. Till utveckling härav anföres i betänkandet bland annat följande.

Torrläggningen kan för delägarna vara av mycket olika betydelse, även om förbättringen för dem alla blir tämligen likartad. För några ägare kunna de vunna förmånerna vara av stor vikt för deras utkomst. Andra ha måhända ringa eller intet behov av de ökade möjligheter att utvidga jordbruksdriften, som torrläggningen kan innebära. Tillgång på kapital och arbetskraft för att nyttiggöra den genom dikningen uppkomna förbättringen, ekonomibygnadernas storlek, förut befintlig tillgång eller brist på jord av det slag, som vinnes, och många andra omständigheter kunna inverka på den enskildes handlande och inställning till torrläggningsföretaget. För att delägarna skola kunna tillgodogöra sig de förbättringsmöjligheter, som torrläggningen medför och som snabbt böra genomföras, erfordras oftast att ytterligare arbete och kostnader nedläggas på markens kultivering. Utöver avloppen kräves ofta detaljdikning, odling och gödsling m. m. innan nyttan av torrläggningen visat sig i form av bättre skörd. Till följd av brist på kapital eller arbetskraft kan viss delägare måhända ej tillgodogöra sig nyttan av företaget förrän i en mer eller mindre avlägsen framtid. På grund av förekomsten av en eller flera av här nämnda faktorer kan ägare till viss fastighet, som lämpligen bör ingå i företaget, sätta sig emot dess genomförande, om hans ekonomiska ställning bedömes så, att bidrag ej kan lämnas honom. Statligt stöd synes därför ofta vara nödvändigt även då fråga är om företag, där en eller annan av delägarna skulle kunna själv bära kostnaderna för torrläggningen.

I än högre grad är tydligen statens medverkan av nöden, då det gäller företag, vilkas fördelar för den enskilde med större eller mindre sannolikhet icke uppväga kostnaderna, men vilka dock med hänsyn till allmänna intressen måste anses nyttiga och önskvärda, eller med andra ord företag, vilkas tillkomst till större eller mindre del motiveras av den rent sociala båt-naden. Det kan sålunda förekomma, att ett företag, som icke kan anses ekonomiskt försvarbart ur delägarnas eller vissa delägares enskilda synpunkt, av sociala eller andra skäl dock kan finnas så allmännyttigt, att det bör genomföras. Utredningen lägger i ett sådant fall största vikten vid den motiveringen, att det gäller att stimulera ett flertal jordägare till en gemensam och samtidig kostnadskrävande åtgärd av grundläggande betydelse för jordens förbättring. Detta är väl värt en ekonomisk insats från det allmännas sida.

Man kan sålunda tänka sig att en delägare i ett torrlägningsföretag — som i och för sig är synnerligen önskvärt och som genom att i sig innesluta ett större antal fastigheter skulle bli billigare än om nu ifrågavarande delägare icke deltoge — på grund av den för avskrivningslånen gällande behovsprövningen icke kan tillerkännas bidrag. Under sådana förhållanden kan han med nuvarande bestämmelser — för att dock erhålla något statsbidrag — finna det med sitt intresse förenligt att söka och erhålla bidrag ur avdikningsanslaget, för vilket behovsprövning icke finnes föreskriven. Då statsbidraget i sådant fall utgår till torrlägningsföretaget i sin helhet, utgår bidrag sålunda även för övriga delägare i företaget enligt reglerna för bidrag ur avdikningsanslaget. Utslagsgivande för bidragets beviljande blir sålunda ansökans innehåll beträffande det anslag, ur vilket sökanden begär bidrag. Ett sådant förhållande, vilket skulle kunna uppstå om decentraliseringen genomfördes utan samtidig ändring av bestämmelserna rörande behovsprövningen, är enligt utredningens åsikt icke tillfredsställande. Det skulle då kunna inträffa, att i och för sig nödvändiga torrlägningsföretag icke skulle komma till utförande beroende på att vissa delägare icke ansåge sig ha ekonomisk möjlighet att genomföra företaget, såvida icke högre bidrag än en tredjedel av kostnaden utginge.

Behovsprövningen synes än mer irrationell i den mån utredningens förslag att höja bidragskvoten vid avdikningsbidrag till 40 procent skulle genomföras. Under sådana förhållanden skulle bestämmelserna för de särskilda anslagen i fråga om behovsprövningen leda till skilda resultat för företag av samma allmänna betydelse och angelägenhetsgrad och kunna innebära onödig omgång med därav föranledd fördyring av torrlägningsföretaget.

Till stöd för förslaget om att samma bidragsprocent skall gälla för alla torrlägningsföretag anför utredningen, som kallar de bidrag till torrlägningsföretag, vilka i fortsättningen avses skola utgå ur rationaliseringsanslaget, för dikningsbidrag, bl. a. följande.

Även om man med en liberal tolkning av föreskrifterna kan öka antalet fall, i vilka dikningsbidrag kunna utgå, är den nuvarande ordningen dock behäftad med olägenheter. Medan dikningsbidrag med 40 procent av kostnaden eventuellt kan utgå, då fråga är om torrläggning av tillskottsjord åt ett enstaka eller några få ofullständiga jordbruk, samt avdikningsbidrag med hälften av kostnaden kan beviljas företag, som bereda tillskottsjord åt ett större antal sådana jordbruk, kan avdikningsbidrag till företag, som äro av betydelse för endast ett mindre antal ofullständiga jordbruk, icke erhållas till mer än en tredjedel av kostnaderna. Med hänsyn till att bidrag enligt avdikningskungörelsen sålunda må utgå med det högre beloppet endast i det fall, att ett torrlägningsföretag omfattar ett sådant antal ofullständiga jordbruk att sociala fördelar ur allmän synpunkt vinnas om torrlägningsföretaget kommer till stånd, och i övriga fall med det lägre beloppet, synas vissa ogynnsamma verkningar kunna uppstå för de glest befolkade skogsbygdsområdena i landet. Det torde nämligen i de flesta fall i nyssnämnda områden endast vara ett tämligen begränsat antal fastigheter, som äro så belägna, att de samtidigt kunna ingå i ett torrlägningsföretag. Man torde kunna utgå ifrån att ringa förutsättningar föreligga för att inom stora delar av vårt land, framförallt i skogsbygderna, skapa bärkraftiga jordbruk och man bör för framtiden liksom hittills räkna med förekomsten av bestående småbruk, vilkas ägare komma att för sin utkomst vara beroende av arbetsinkomster vid sidan av jordbruksdriften. Starka skäl tala även för att vidmakthålla dylika jordbruk, framförallt för att därigenom bereda

skogsbruket nödvändig arbetskraft, men också av befolkningspolitiska, försvarspolitiska m. fl. hänsyn. På grund härav torde behov flerstädes föreliggande eller uppstå att genom torrläggning förbättra alstrings- och brukningskapaciteten hos enstaka och avsidet belägna ofullständiga jordbruk. Då innehavarna av sådana jordbruk ofta torde befinna sig i sådant ekonomiskt läge, att de för utförande av ett torrlägningsföretag äro i behov av största möjliga understöd, synes det utredningen, som om de nu tillämpade bidragsreglerna icke i alla avseenden vore utformade med tillbörlig hänsyn till rådande omständigheter.

Det framstår också såsom mindre tillfredsställande, att statsbidragets storlek göres beroende av det i torrlägningsföretaget ingående antalet delägare och icke av det i det särskilda fallet föreliggande bidragsbehovet. Med nu rådande föreskrifter blir det i första hand de svaga jordbruken i skogsbygderna med gles befolkning, som bli missgynnade och lidande. Detta kan i sin tur komma att i viss mån motverka de allmänna strävandena att hindra icke önskvärd avfolkning av skogsbygderna.

En annan följd av nu gällande bidragsregler är att jordbrukarna, då understöd endast kan utgå med det lägre beloppet, mångenstädes visa sig mindre intresserade av att verkställa eller fullfölja i och för sig nödvändiga och ur sociala och andra synpunkter önskvärda torrlägningsåtgärder. En strävan kan på grund härav uppstå hos intressenter i ett torrlägningsföretag och hos dem, som handlägga torrlägningsärenden, att ansöka om och bevilja understöd ur det anslag, som medger utlämnande av det högsta understödet, d. v. s. genom anlåtande av rationaliseringsanslaget.

Överväger man nu, hur en bättre utformning av föreskrifterna skall kunna åstadkommas, så ligger det kanske närmast till hands att söka en annan gränsdragning än den nuvarande mellan avdikningsföretagen, å ena sidan, och dikningsföretagen enligt rationaliseringskungörelsen, å andra sidan. Varje sådant försök stöter dock på en vansklighet, som är svår att komma till rätta med. Man måste nämligen räkna med att ett torrlägningsföretag, som avser flera fastigheter, omfattar icke endast ofullständiga jordbruk utan också ett eller flera jordbruk av sådan beskaffenhet, att de ej tarva inre rationalisering och ej äro berättigade till understöd för inre rationaliseringsåtgärder. Detta förhållande är synnerligen vanligt i landets sydligare delar, där större jordbruk förekomma oftare än i landets nordligare delar. Då avdikningsbidrag beviljas torrlägningsföretaget som sådant och icke de särskilda fastigheter, som ingå i detsamma, kan man icke lämna dikningsbidrag åt de ofullständiga jordbruken och avdikningsbidrag åt de övriga jordbruken i företaget.

Utredningen anser därför, att utvägen ur svårigheterna bör sökas i en minskning av olikheterna mellan de två bidragsformerna, vilket bör kunna ske genom att införa samma bidragskvot för båda dessa bidragsformer. Detta skulle även förenkla handläggningen av bidragsärendena och enligt utredningens mening underlätta decentraliseringen av beslutanderätten. Dikningsbidragen synas i allmänhet med den normala procentsatsen, 40 procent, ha utgjort tillräcklig stimulans för att genomföra de med desamma avsedda åtgärderna. Det är då också lämpligt att bidrag till förbättringsåtgärder, som utföras under samma förutsättningar, beviljas till samma storlek, vare sig de utgå ur det ena eller det andra anslaget.

I betänkandet framhålles vidare, att den föreslagna normala procentsatsen, 40 procent, för bidrag till torrlägningsföretag bör få överskridas endast då synnerligen starka skäl föreligga. Detta bör gälla oavsett om bidraget utgår ur avdikningsanslaget eller rationaliseringsanslaget.

Till belysande av vad som avses med synnerligen starka skäl nämnes i betänkandet, att ett högre bidrag kan anses befogat för att få till stånd en gemensam och omedelbar aktion av ett betydande antal delägare för att sätta i gång ett företag, som ur det allmännas synpunkt måste anses synnerligen önskvärt. Vidare erinras om vad utredningen tidigare anfört om behovet av högsta möjliga bidrag vid torrlägningsföretag berörande ofullständiga jordbruk i landets glest befolkade skogsbygder. Härjämte framhålls, att det liksom hittills torde vara ofrånkomligt, att ett högre bidrag beviljas i de fall, då en torrlägningsåtgärd med hänsyn till planerad yttre eller inre rationalisering av viss eller vissa fastigheter göres kostsammare än vad annars varit nödvändigt. Ett högre bidrag än det normala bör således kunna utgå till företag, vilka äro av synnerlig betydelse ur allmän synpunkt, t. ex. sådana företag, som medföra avsevärd social båtnad och som äro i särskilt behov av stöd från det allmännas sida, emedan den enskilda båtnaden icke uppväger kostnaden eller den enskilde delägaren icke är i stånd att bära de med företaget förenade kostnaderna.

Utredningen föreslår i anslutning till det anförda, att högre bidrag ur rationaliseringsanslaget än det normala icke skall få utlämnas av lantbruksnämnd utan att ärendet först underställts lantbruksstyrelsen. Därigenom skulle man kunna få en likformig behandling av de fall, där högre bidrag beviljas, och skapa garanti för att bidragsgivning utöver 40 procent tillämpas med stor återhållsamhet.

Yttrandena. Förslaget, att bidrag till torrlägningsföretag skall kunna utgå ur rationaliseringsanslaget utan behovsprövning, tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet yttranden. Uttryckligen tillstyrkes förslaget i denna del av, bland andra, *Sveriges lantbruksförbund, lantbruksverkets tjänstemannaförening och åtskilliga lantbruksnämnder*. Däremot anse, bland andra, *statskontoret, lantbruksstyrelsen, några lantbruksnämnder och föreningen statens lantbruksingenjörer* att behovsprövning bör ske, åtminstone i viss utsträckning.

I de yttranden, där förslaget tillstyrkes, framhålls bland annat, att ett slopande av behovsprövningen erfordras både ur rättvisesynpunkt och med hänsyn till formen för ärendenas handläggning.

Statskontoret, som avstyrker förslaget i denna del, anser, att vägande invändningar kunna göras mot att för den av nämnderna handhavda torrlägningsverksamheten slopa den behovsprövning, som gäller i fråga om övrig jordbruksrationalisering. Ett sådant slopande kan uppenbarligen medföra krav på behovsprövningens borttagande även beträffande andra rationaliseringsåtgärder. Den önskvärda enhetligheten i behandlingen av torrlägningsföretagen bör enligt ämbetsverkets mening i stället åvägbringas genom att behovsprövning införes även för de bidrag, som lantbruksstyrelsen skall bevilja.

Föreningen statens lantbruksingenjörer och lantbruksnämnden i Värmlands län föreslå, att bidraget skall uppdelas i ett grundbidrag, vilket skall utgå utan behovsprövning, och ett tilläggsbidrag, vilket skall utgå först efter behovsprövning. Föreningen förordar därvid, att det icke behovsprövade grundbidraget skall utgå med en tredjedel av kostnaden för företaget men i vissa fall kunna höjas till 40 eller 50 procent eller eventuellt ännu högre. Om skälen för en sådan höjning anför föreningen.

För mindre bärkraftiga fastigheter bör bidraget kunna höjas till 40 eller 50 procent av fastighetens kostnader för företaget. Även dessa fastigheter kunna nämligen enligt vattenlagens bestämmelser tvingas med i ett torrlägningsföretag. De utgifter, som bli förenade med företaget, kunna därför komma vid en för ägarna mindre lämplig tidpunkt, varför det många gånger kan vara svårt för dessa att utan relativt stort statsbidrag klara utgifterna. Vidare bör påpekas, att många i och för sig synnerligen angelägna företag, vilka huvudsakligen beröra mindre brukningsenheter, aldrig torde komma till utförande, därest bidraget sättes lägre än 40 procent, eftersom intressenterna ofta icke förmå genomföra företaget utan kraftigt statligt stöd.

En höjning upp till 50 procent eller mer bör kunna ske, när företaget huvudsakligen avser att återställa torrläggningen på mark, som försumpats genom ökad tilledning av vatten från ovanför liggande områden. Vidare bör enligt föreningens mening vid företag, som icke äro räknemässigt räntabla men av sociala eller andra skäl ändock anses böra utföras, den del av kostnaden, som överstiger den beräknade båtnaden, helt gäldas av statsmedel.

Föreningen anför emellertid till slut, att det enligt dess åsikt finns skäl att tills vidare sänka grundbidraget från en tredjedel till 25 procent av kostnaden för företaget. Den framhåller härom, att till följd av brist på bidragsmedel en betydande balans av oavgjorda bidragsärenden uppkommit under de senare åren. Beslut om bidrag meddelas till följd härav först flera år efter det företaget planlagts. Detta förhållande är förenat med mycket stora olägenheter. Föreningen anser det därför angeläget, att balansen snarast möjligt avverkas. Då man torde kunna förutsätta, att detta i nuvarande läge icke kan ske genom att avsevärt ökade bidragsmedel ställas till förfogande, synes det nödvändigt att under en övergångstid minska grundbidraget till 25 procent. Tilläggsbidraget till enskilda fastigheter bör därvid i regel bestämmas till 15 procent.

Lantbruksstyrelsen, som anser, att behovsprövningen bör bestå, ehuru reglerna därom böra mjukas upp, framlägger tre alternativa förslag. Enligt det första bör behovsprövning äga rum blott i fråga om företag, som endast beröra en fastighet. Det andra går liksom förslaget från föreningen statens lantbruksingenjörer och lantbruksnämnden i Värmlands län ut på en uppdelning av statsbidraget i ej behovsprövat grundbidrag och behovsprövat tilläggsbidrag. Det tredje alternativet, vilket förordas av styrelsen, avser att bibehålla behovsprövningen för alla företag men införa möjlighet till dispens. Styrelsen anför rörande de olika alternativen följande.

För en decentralisation av torrlägningsärendena, sådan som de sakkunniga föreslagit och styrelsen i huvudsak biträder, ha de sakkunniga ansett det vara en förutsättning, att bestämmelserna om behovsprövning i rationaliseringskungörelsen slopas såvitt angår dikningsföretag. Sty-

relsen anser sig icke förbehållslöst kunna ansluta sig till denna uppfattning. Om behovsprövningen helt borttages beträffande dikningsföretagen, kunde detta måhända få icke önskvärda konsekvenser, i det att småningom liknande krav kunde framkomma i fråga om andra rationaliseringsåtgärder. Det kan också tänkas, att bidragsgivning utan behovsprövning åt dikningsföretagen skulle kunna leda till ett alltför kraftigt ianspråktagande av anslaget på bekostnad av bidrag åt andra rationaliseringsändamål. En viss uppmjukning av regeln om behovsprövning torde emellertid vara ofrånkomlig, om decentraliseringen skall kunna genomföras på sätt de sakkunniga föreslagit, med hänsyn till att i ett och samma dikningsföretag kunna ingå såväl enligt behovsprövningsregeln bidragsberättigade som icke bidragsberättigade brukningsdelar och till att företaget i åtskilliga fall bygger på tvångsdelaktighet. Flera alternativ kunna emellertid därvid tänkas. Ett av dessa är att behovsprövningen bibehålles utom beträffande dikningsföretag med två eller flera delägare. Ett annat har föreslagits i styrelsens yttrande den 20 februari 1950 över motionerna nr I: 179 och II: 216 samt I: 336 och II: 392. Det går i stort sett ut på att bidrag skulle utgå med ett grundbidrag efter bestämd kvot till företaget som sådant och med tilläggsbidrag efter behovsprövning till enskilda i företaget deltagningsskyldiga fastigheter. Grundbidraget skulle därvid kunna tänkas utgå med en femtedel, en fjärdedel eller en tredjedel av de godkända kostnaderna. Valdes den sistnämnda kvoten skulle överensstämmelse nås med den nuvarande normala bidragskvoten för bidrag ur avdikningsanslaget. Ett sådant alternativ kunde möjligen befinnas lämpligt därest, om en gemensam kvot infördes för rationaliseringsbidrag och avdikningsbidrag, denna bestämmes till $33\frac{1}{3}$ procent. Ett tredje alternativ skulle vara, att behovsprövningen bibehålles i princip men med möjlighet öppen att, när särskilda skäl därtill föranleda, bevilja bidrag även för fastigheter, som äro uteslutna från bidrag efter behovsprövning. Sådana avsteg från huvudregeln borde då kunna ifrågakomma under samma allmänna förutsättning som i 15 § andra stycket rationaliseringskungörelsen föreskrives för högre bidrag än det normala. Såsom en variant av detta alternativ kunde tänkas, att bidrag finge utgå till eljest icke bidragsberättigad fastighet under förutsättning, att fastigheten inginge i företaget på grund av tvångsdelaktighet och att det ur allmän synpunkt vore önskvärt att företaget komme till stånd. En liknande anordning förekommer redan i vissa fall (se 12 § rationaliseringskungörelsen i dess nuvarande lydelse efter ändringar genom SFS 292/1949 och 203/1950). Efter övervägande av de olika alternativen anser styrelsen sig böra förorda den förstnämnda varianten av det tredje alternativet. Om detta väljes, är det enligt styrelsens mening lämpligt, att beslut om frångående av behovsprövning underställes styrelsen. För att undgå de olägenheter av olika bidragsbestämmelser, som närmare angivits av de sakkunniga, torde liknande bestämmelser rörande behovsprövning även böra införas i kungörelsen angående bidrag från avdikningsanslaget.

Rörande behovsprövningen kan till slut nämnas, att *lantbruksnämnden i Kronobergs län* anser, att sådan prövning bör bibehållas i fråga om företag, för vilka endast tekniskt förslag upprättats. Dylika företag äro enligt nämndens åsikt mer jämställda med andra åtgärder för inre rationalisering än med övriga dikningsföretag.

Förslaget om att bidraget skall utgå med samma belopp oberoende av om det beviljas ur rationaliseringsanslaget eller avdikningsanslaget tillstyrkes i

så gott som samtliga remissyttranden. Även den föreslagna bidragsprocenten godtages i flertalet yttranden. Sålunda tillstyrkes förslaget i denna del av bl. a. *lantbruksverkets tjänstemannaförening*, *Sveriges lantbruksförbund* och *lantbruksstyrelsen*. *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser däremot den föreslagna normala bidragsprocenten för låg och förordar, att bidraget normalt skall utgå med 50 procent av kostnaden. *Lantbruksnämnden i Kronobergs län* anför, att bidraget normalt bör utgå med högre belopp än 40 procent till sådana företag, där tvångsdelaktighet föreligger. *Statskontoret* anser å andra sidan, att bidragsgivningen bör begränsas med hänsyn till det statsfinansiella läget och den förbättrade lönsamheten på jordbrukets område. *Ämbetsverket* förordar, att bidraget skall utgå med normalt $33\frac{1}{3}$ procent och högst 50 procent av kostnaderna.

Statskontoret ifrågasätter vidare viss ändring jämväl av grunderna för lånestödet till torrläggningens verksamheten. *Ämbetsverket* framhåller, att avdikningslån icke för någon i ett företag ingående fastighet får överstiga 70 procent av det godkända värdet å jordförbättringen medan däremot lånegaranti kan beviljas intill 100 procent av anläggningskostnaden. En övergång från avdikningslån till lånegaranti medför alltså ur säkerhetssynpunkt en viss försämring för staten. Enligt statskontorets mening bör det övervägas, om icke lånegarantien bör begränsas förslagsvis till 90 procent av kostnaden. En sådan begränsning bör gälla all rationaliseringsverksamhet.

I ett par yttranden beröres förhållandet mellan stödet åt torrläggningens företag och det stöd, som nu utgår till företag för avloppsförbättring. *Lantbruksstyrelsen* förklarar sig förutsätta, att i fortsättningen ingen skillnad kommer att göras mellan avloppsförbättringsbidrag och övriga dikningsbidrag enligt rationaliseringskungörelsen. *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* föreslår, att avloppsförbättringsbidragen i fortsättningen skola slopas såsom varande överflödiga. Till stöd härför anför förbundet, att de bidrag till torrläggningens företag, som lantbruksnämnderna avses skola få bevilja, uppenbarligen även komma att täcka användningsområdet för avloppsförbättringsbidragen.

I några yttranden har slutligen berörts frågan hur sådana bidragsärenden, där högre bidrag än det normala ifrågasättes, skola avgöras. Bland andra anför *lantbruksnämnden i Norrbottens län* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* härom, att lantbruksnämnderna måstes anses mest skickade att avgöra även dylika ärenden. Å andra sidan förordar *lantbruksstyrelsen*, att lantbruksnämnd icke skall äga bevilja högre bidrag ur rationaliseringsanslaget än det normala utan att ärendet först underställts styrelsen.

C. Vissa förvaltnings- och kontrollfrågor.

Utredningen. Den i betänkandet föreslagna decentraliseringen innebär, såsom framgår av det förut anförda, i första hand att handläggningen av vissa låne- och bidragsärenden överföres till lantbruksnämnderna. Där-

utöver förordar utredningen emellertid ytterligare decentralisering från styrelsen till nämnderna, nämligen dels av vissa kamerala uppgifter, dels av uppgiften att kontrollera underhållet av utförda torrlägningsföretag. Härjämte behandlar utredningen vissa spörsmål rörande skyldigheten att svara för sådant underhåll.

Beträffande de kamerala uppgifterna anför utredningen, att kontraktsskrivning, bevakning av kontrakt och utbetalning till intressenterna av beviljade avdikningslån och bidrag ur avdikningsanslaget givetvis äro åtgärder av samma natur som kontraktsskrivning för torrlägningsföretag enligt rationaliseringskungörelsen och utbetalning av bidrag ur rationaliseringsanslaget. Att överföra dessa åtgärder erbjuder således ej några särskilda svårigheter. Förvaltningen av lånefonden synes däremot vara en uppgift av så speciell art, att den ej med fördel kan decentraliseras till nämnderna. Detta är närmast beroende på den komplicerade form, som användes för återbetalningen av lånen genom skattemyndigheterna. Nämnderna ha icke heller någon tidigare verksamhet av liknande natur. Inom lantbruksstyrelsen handhaves fondförvaltningen av kamerala byrån. Ärendena handläggas av en revisor och numera endast ett skrivbiträde. Verkställd rationalisering av handläggningen av dessa ärenden har medfört, att personalen på avdelningen kunnat minskas. Någon förenkling i förvaltningen av denna lånefond kan icke vinnas genom en decentralisering. Utredningen föreslår förty, att de nyss angivna kamerala uppgifterna utom förvaltningen av avdikningslånefonden skola överföras till lantbruksnämnderna.

I fråga om kontrollen erinras, att de författningar, som avse avdikningsföretag, föreskriva att lantbruksstyrelsen skall kontrollera att företagen underhållas. Enligt instruktionen för styrelsen och nämnderna åligger det vederbörande lantbruksingenjör att övervaka fullgörandet av underhållsskyldigheten beträffande sådana statsunderstödda torrlägningsföretag, till vilka förslag upprättats i samband med synförrättning enligt vattenlagen. Övervakningen av övriga torrlägningsföretag, för vilka underhållsskyldighet föreskrivits i kontrakt rörande företagens utförande, åvilar den myndighet, med vilken kontraktet slutits.

Enligt utredningens mening kan kontrollarbetet utom i rena undantagsfall helt överlätas på lantbruksnämnderna. Dessa ha genom lantbruksingenjörernas och lantbrukskonsulenternas direkta kontakt med företagen och delägarna bästa möjligheten att genomföra kontrollen på det billigaste och samtidigt mest effektiva sättet.

Utredningen föreslår slulligen såsom en garanti för att torrlägningsföretag, vilka behandlats enligt rationaliseringskungörelsen, sedermera underhållas, att förslag till sådana företag i regel skola upprättas vid synförrättning enligt vattenlagen.

Rörande denna fråga framhålles, att det rent principiellt måste anses vara av synnerlig vikt för staten, att med statsmedel understödda torrläggningsarbeten behörigen underhållas, så att de betydande statsmedel, varom här kan bli fråga, ej blott för tillfället utan även för framtiden medföra den nytta, som varit avsedd.

Utredningen anför vidare bl. a. följande.

I de fall då dikningsföretag förberetts genom syneförrättning, vinnes full garanti för att de upptagna dikena komma att för framtiden underhållas, därigenom att underhållsskyldigheten bindes vid de i dikningsföretaget ingående fastigheterna. I 13 kap. 17 § vattenlagen stadgas att, där försummelse i underhållet äger rum vid torrläggningsföretag, till vars utförande lämnats lån eller bidrag av statsmedel, viss statsmyndighet äger efter i föreskriven ordning verkställd besiktning låta avhjälpa bristen på den försumlighes bekostnad. Dylikt förfarande förutsätter dock, att syneförrättning föregått företagets utförande. Beträffande åter företag, till vilka förslag upprättats genom föreningsförrättning utan syneförrättning, äro garantierna för det framtida underhållet icke bundna vid fastigheten. I detta fall blir underhållsskyldigheten gällande endast för den, som underskrivit föreningen rörande företaget, men utan all verkan för blivande ägare av de i företaget ingående fastigheterna. Byter viss fastighet ägare, kan den träffade överenskommelsen sålunda icke göras gällande mot den nye ägaren med mindre denne frivilligt biträder överenskommelsen eller laga syneförrättning för underhållets fastställande påkallas och vinner laga kraft. I 7 kap. 36 § vattenlagen finnes föreskrift om rätt att påkalla syneförrättning för prövning av framtida underhållsfördelning med avseende å dike, som upptagits utan föregående syneförrättning. Sådan rätt tillkommer emellertid endast enskild intressent i företaget. Stadgandet kan således icke åberopas för att skydda statens intresse av underhåll, vilket syftar till att utlämnade bidrag och lån skola komma till avsedd nytta. Det har nämligen ansetts vara en alltför dyrbar och besvärlig procedur för staten att övervaka dylika föreningsförrättningar och genomföra de åtgärder, som tarvas för att säkerställa det framtida underhållet.

Den partiella överflyttning av den statliga understödsverksamheten för torrläggningssändamål från avdikningsanslaget och avdikningslånefonden till bidrag ur rationaliseringsanslaget och till garantilån, som utredningen föreslagit, torde medföra, att relativt sett större torrläggningsföretag än vad som nu är fallet komma att erhålla bidrag och lån enligt rationaliseringskungörelsen. En tendens skulle då kunna uppstå att handlägga dylika företag utan samband med syneförrättning. Med hänsyn till att dessa torrläggningsföretag i allt större utsträckning torde bli av sådan natur, att underhållet icke utan men för det allmänna kan eftersättas, synes det betydelsefullt att man, när förslag upprättas till torrläggningsföretag, som avses skola erhålla bidrag ur rationaliseringsanslaget eller garantilån, utnyttjar möjligheten att säkerställa underhållets fullgörande genom att använda det förenklade syneförfarandet med syneförrättning utan gode män.

Till följd härav föreslår utredningen att förslag till dikningsföretag skall handläggas i samband med syn då behov av underhåll kan anses föreligga, vare sig behovet är av enskild eller allmän natur. Därigenom skulle underhållet bli bundet vid fastigheten och kunna framtvingas i enlighet med stadgandena i vattenlagen.

Enligt utredningens mening bör man dock kunna avstå från kravet på syn i de fall, då lantbruksnämnd utlämnar direkt bidrag med belopp understigande 400 kronor eller beviljar lånegaranti för belopp understigande 600 kronor.

Yttrandena. Förslaget om decentralisering från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna av vissa kamerala uppgifter bl. a. utbetalning av bidrag och lån i ärenden, där lantbruksstyrelsen fattar beslutet, har väckt åtskilliga gensagor. Sålunda framhåller exempelvis *lantbruksstyrelsen*, att lån och bidrag böra utbetalas av den myndighet som beslutar därom. En annan ordning skulle medföra ett omständligt remiss- och anvisningsförfarande och skulle dessutom försvåra avstämningen och möjligen även medföra komplikationer med avseende å redogöraransvaret. Även andra praktiska skäl tala för att dessa göromål skola ombesörjas av styrelsen. Bl. a. skulle en överflyttning av dem till nämnderna göra det svårare att genomföra decentralisering utan ökning av nämndernas personal.

Liknande synpunkter, särskilt vad gäller arbetsbelastningen vid lantbruksnämnderna, framföras av *lantbruksverkets tjänstemannaförening* och *åtskilliga lantbruksnämnder*.

Förslaget att för torrläggningsföretag enligt rationaliseringskungörelsen kräva förslag, upprättade vid syneförrättning enligt vattenlagen, så snart bidrag utgår med över 400 kronor eller lån med över 600 kronor tillstyrkes av, bland andra, *föreningen statens lantbruksingenjörer*. I flertalet av de yttranden, där denna fråga beröres, anföres dock, att kravet på syn drivits alldeles för långt. Denna mening uttalas bland annat av *lantbruksstyrelsen*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*. *Lantbruksstyrelsen* framhåller härom, att beträffande lånegarantin möjligheten att uppsäga lånet i händelse av bristande underhåll torde utgöra tillräcklig garanti för att underhållsskyldigheten fullgöres. Vad avskrivningslånen beträffar föreligger möjlighet att ge lånen längre löptid än den vanliga för att säkerställa underhållet av dikningsföretag. Över huvud taget bör syneförrättning icke göras till regel utan sådan bör användas endast då särskilda skäl föranleda därtill. Sådana skäl kunna vara, att motstående intressen finnas inom företaget eller att detta är av betydande storlek eller har ett stort antal delägare eller att det med hänsyn till kostnaderna för dess utförande är särskilt angeläget, att underhållet säkerställs och in-teckningssäkerheten vidmakthålles.

Förslaget att kontrollen över underhållet skall överflyttas på nämnderna tillstyrkes genomgående eller lämnas utan erinran.

D. Ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation.**Utredningen.**

Vad angår lantbruksstyrelsen erinras i betänkandet om att dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i propositionen nr 149 till 1948 års riksdag anförde, att en decentralisering av torrlägningsverksamheten till lantbruksnämnderna borde medföra en ej oväsentlig minskning av arbetsbördan på styrelsens jordförbättringsbyrå. Med hänsyn härtill föreslogs även i sagda proposition, att två förste byråingenjörsbefattningar och en byråingenjörsbefattning, samtliga på jordförbättringsbyrån, icke skulle återbesättas, sedan befattningshavarna — en av dem år 1948 och de två andra år 1950 — uppnått pensionsåldern. Förslaget bifölls av riksdagen.

Utredningen anför, att decentraliseringen i första hand innebär en minskning av lantbruksstyrelsens rutinmässiga bestyr med granskning och kontroll av torrlägningsplanerna. Den av decentraliseringen åstadkomna fördelningen av lantbruksstyrelsens arbetsuppgifter på tjugosex lantbruksnämnder medger en avsevärd minskning av jordförbättringsbyråns tekniska personal och kontorspersonal utan motsvarande ökning av lantbruksnämndernas personal.

De ändringar i fråga om personalen på lantbruksstyrelsens jordförbättringsbyrå, som föreslås i betänkandet, innebära till en början, att en amanuensbefattning, två ingenjörbiträdesbefattningar och sammanlagt tre kontors- och skrivbiträdestjänster skola indragas. Under en övergångstid intill dess befintlig balans blivit avverkad erfordras dock viss extrapersonal. Vidare föreslås, att de båda vakantsatta förste byråingenjörsbefattningarna skola bibehållas men omändras, den ena till en byrådirektörsbefattning i Ca 31 och den andra till en förste byråsekreterarbefattning i Ca 29. Jämväl övriga befattningar å lantbruksstyrelsens jordförbättringsbyrå, däribland den vakantsatta byråingenjörstjänsten, anses böra bibehållas. Slutligen föreslås, att en kontorsbiträdesbefattning med arvode motsvarande lönen i lönegrad Ce 13 skall omändras till en kontoristbefattning i samma lönegrad.

Till stöd för vad som föreslagits beträffande de vakantsatta befattningarna anför utredningen bl. a.

Utredningen har, som tidigare angivits, kommit till den uppfattningen, att decentraliseringen skall kunna genomföras utan ökning av nämndernas personal. Förutsättning härför är dock, att lantbruksstyrelsens erhåller ett fast grepp över nämndernas handhavande av torrlägningsverksamheten. Detta innebär, att stora krav måste ställas på den väglednings-, rådgivnings- och kontrollverksamhet, som i och med decentraliseringen måste utövas av den överordnade myndigheten, med andra ord på jordförbättringsbyråns ledning och arbetskapacitet. En viss förstärkning av byrån torde därför vara ofrånkomlig.

Byråchefens arbetsbörda är för närvarande mycket stor och de löpande uppgifterna kräva så gott som hela hans arbetstid. För att åstadkomma den önskvärda effektiviteten i jordförbättringsbyråns arbete och avlasta byråchefens arbetsbörda är det enligt utredningens åsikt nödvändigt att förstärka byråns personal med en väl kvalificerad och erfaren befattningshavare, som kan övertaga en väsentlig del av byråchefens arbetsuppgifter av löpan-

de natur. För ändamålet bör inrättas en byrådirektörstjänst i lönegrad Ca 31. Utredningen anser, att denna befattning bör träda i stället för den ena av de nu förefintliga icke återbesatta förste byråingenjörsbefattningarna.

Inom byråns verksamhetsområde, både i fråga om torrläggningsverksamheten och verksamheten för inre rationalisering, medföra de administrativa och juridiska frågorna en alltmera krävande och omfattande arbetsuppgift. Byråns åligganden vid avgivandet av svar å remisser kräva även biträde av jurist med erfarenhet från de områden, varom här är fråga. Utredningen har därför ansett skäl föreligga att föreslå, att den andre av de nu förefintliga förste byråsekreterarebefattningarna utbytes mot en förste byråsekreterarebefattning. Innehavaren av befattningen bör kunna självständigt föredraga de ärenden, som överlämnas till honom, och befattningen torde därför icke böra uppföras lägre än som förste byråsekreterare i Ca 29.

På jordförbättringsbyrån finnes för närvarande en byrådirektörsbefattning, för vilken — med hänsyn till att arbetsuppgifterna avse den inre rationaliseringen — förutsättes agronomutbildning. På grund av de omfattande arbetsuppgifter i fråga om torrläggningsverksamheten av rent teknisk art, som åvila byrån, har utredningen utgått ifrån att till byråchefens förfogande skall stå jämväl en befattningshavare med lantbruksingenjörskompetens.

Då det för närvarande och av allt att döma för ytterligare några år framåt torde vara svårt att till den föreslagna nya byrådirektörsbefattningen kunna erhålla lantbruksingenjör med väsentlig erfarenhet, torde under en övergångstid såsom extra ordinarie innehavare av denna tjänst kunna förordnas en väl kvalificerad och erfaren jurist. Därest detta skulle bli fallet, bör det stå lantbruksstyrelsen öppet att utbyta den här föreslagna förste byråsekreterarebefattningen mot en förste byråingenjörsbefattning.

Beträffande den vakantsatta byråingenjörstjänsten har utredningen inskränkt sig till att framhålla att nämnda befattning, liksom den byråingenjörsbefattning, som därutöver finns på jordförbättringsbyrån, bör bibehållas.

Vad lantbruksnämnderna angår anser utredningen, såsom framgår av vad som förut anförts, att den föreslagna decentraliseringen kan genomföras utan att nämndernas personal ökas.

Enligt utredningens mening bör emellertid i de län där torrläggningsverksamheten är mest omfattande vidtagas den organisatoriska åtgärden, att särskilda torrläggningsavdelningar inrättas inom lantbruksnämnderna. På dessa avdelningar böra alla till torrläggningsverksamheten — inbegripet täckdikningen — hörande ärenden beredas och granskas. Det bör icke vara förutbestämt, att chefen för en sådan avdelning skall tagas ur viss grupp av tjänstemän med särskild utbildning. Denna chefsbefattning bör stå öppen både för personer med lantbruksingenjörsutbildning och för personer med agronomutbildning. Avdelningschefen förutsättes därvid erhålla en mot chefskapet och ansvaret svarande löneplacering. Utredningen förutsätter jämväl med hänsyn till vad sålunda föreslagits, att frågan om agronomernas anställningsförhållanden och rekryteringen av lantbrukskonsulenterna behandlas i samband med den av departementschefen i propositionen nr 149

till 1948 års riksdag antydda särskilda utredningen angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen inom statsförvaltningen.

Utredningen påpekar till slut, att balansen av förslag till torrläggningsföretag är synnerligen skiftande inom de olika lantbruksnämnderna beträffande såväl avdiktningföretagen som företag för avloppsförbättring. Hos vissa lantbruksingenjörssavdelningar är balansen av förrättningar enligt 10 kapitlet vattenlagen så stor, att den ej utan särskilda åtgärder kan avverkas under överskådlig tid. Möjlighet bör öppnas för Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, för lantbruksstyrelsen att, därest fördelningen av föreliggande torrläggningssuppgifter så påkallar, förordna lantbruksingenjör inom distrikt med relativt sett ringa arbetsbalans att under viss tid handlägga förrättningar inom annat distrikt. Därvid bör lantbruksingenjören i fråga, om så även ur andra synpunkter finnes ändamålsenligt, kunna placeras inom det distrikt, till vilket huvudparten av de åt honom uppdragna torrläggningssärendena höra.

Yttrandena. Rörande utredningens förslag till personalförändringar å lantbruksstyrelsens jordförbättringsbyrå ha delade meningar uttalats. Beträffande personalens storlek framhåller sålunda å ena sidan *lantbruksverkets tjänstemannaförening*, att den icke kan godtaga någon minskning. Som skäl för denna sin ståndpunkt åberopar föreningen den stora balans av torrläggningssärenden, som finns inom styrelsen. Å andra sidan finner *Riksförbundet Landsbygdens folk* det omotiverat, att vissa nya befattningar föreslås trots att arbetsbördan å byrån kommer att minskas avsevärt. *Statskontoret* anser, att personalen — utöver vad i betänkandet förordas — efter hand bör kunna minskas jämväl med en av de däri omförmälda förste byråingenjörstjänsterna och den däri likaledes omförmälda byråingenjörstjänsten. Ämbetsverket ifrågasätter vidare, om arbetsuppgifterna efter decentraliseringen påkalla bibehållandet av mer än en högre biträdestjänst av den typ som nu upprätthålles av kvinnlig personal. *Lantbruksstyrelsen* anser att personalen bör kunna minskas men att denna minskning kan komma till stånd först efter någon tid. Styrelsen anför härom följande.

Såsom de sakkunniga framhållit måste man för en decentralisation räkna med en viss övergångstid, under vilken till en början byråns personal icke kan minskas. Detta gäller i fråga om såväl ingenjörssom kontors- och skrivbiträden. Hur lång tid, som kan komma att behövas för övergången, kan icke med säkerhet bedömas. En tämligen noggrann genomgång av hos styrelsen ineliggande, oavgjorda ärenden torde bli nödvändig, eventuellt i förening med sovring av sådana ärenden, som böra avskrivas från vidare handläggning. Det synes under alla förhållanden säkrast att räkna med att, om decentralisationen genomföres från och med den 1 juli 1951, den nuvarande personalstyrkan bör upprätthållas under hela nästa budgetår med undantag möjligen för ingenjörssbiträdet i lönegrad Ce 22.

Förslaget att utbyta en av de två förste byråingenjörstjänster, som enligt Kungl. Maj:ts beslut ej skola återbesättas, mot en byrådirektörstjänst i Ca 31 avstyrkes av *statskontoret* och *statens lönenämnd*, enär i betänkandet ej anförts tillräckliga skäl för ett sådant utbyte. *Lantbruksstyrelsen* anför, att jordförbättringsbyrån måste utrustas med en befattningshavare som kan övertaga viss föredragningskyldighet beträffande torrlägningsärenden samt biträda med att utarbeta anvisningar för torrlägningsverksamheten m. m. Denne befattningshavare bör enligt styrelsens mening vara utbildad lantbruksingenjör. Befattningen bör såsom utredningen föreslagit placeras i byrådirektörsggraden. Det torde emellertid bli svårt att förvärva en väl meriterad och lämplig person med lantbruksingenjörutbildning till tjänsten. Det bör därför allvarligt övervägas, om icke å styrelsens personalförteckning i stället bör upptagas en tjänst såsom lantbruksingenjör i lönegrad Ca 32. Inrättas byrådirektörstjänsten, bör det i vart fall finnas möjlighet att hålla denna tjänst vakant och i stället placera en lantbruksingenjör till tjänstgöring inom styrelsen. Detta skulle underlättas, om lantbruksingenjörerna i likhet med exempelvis lantbrukskonsulenterna vore befattningshavare inom lantbruksorganisationen i stället för som nu innehavare av visst distrikt. Att alternativt besätta den föreslagna byrådirektörstjänsten med lantbruksingenjör eller jurist anser styrelsen icke böra komma i fråga. *Lantbruksverkets tjänstemannaförening* finner det betydligt mera angeläget med teknisk än med juridisk sakkunskap på jordförbättringsbyrån. Föreningen anser därför, att byrådirektörsbefattningen bör förbehållas en tekniker och placeras i Ce 32.

Beträffande förslaget att i stället för den andra av de två vakanta förste byråingenjörstjänsterna inrätta en förste byråsekreterarbefattning i Ca 29 förklarar *statens lönenämnd*, att den ej kan finna, att utredningen anført bärande motivering för placering av tjänsten i så hög lönegrad som Ca 29. *Lantbruksstyrelsen* anser det tveksamt, om en förste byråsekreterare på längre sikt kan beredas full sysselsättning enbart inom jordförbättringsbyrån. Styrelsen erinrar om att den i sina förslag till anslagsäskanden för nästa budgetår hemställt, att en tjänst såsom förste byråsekreterare skall inrättas å styrelsens kanslibyrå. Om detta förslag bifalles, skulle på kanslibyrån finnas två förste byråsekreterare, vilka skulle ha till uppgift att biträda den ene huvudsakligen inom rationaliseringsavdelningen och den andre huvudsakligen inom lantbruksavdelningen. Skulle denna tjänst icke bli inrättad från och med nästa budgetår, är styrelsen nödsakad föreslå, att en dylik i stället inrättas å jordförbättringsbyrån. Styrelsen tillstyrker därför, under denna förutsättning, de sakkunnigas förslag. *Lantbruksverkets tjänstemannaförening*, vilken som nyss nämnts lägger huvudvikten vid att den tekniska sakkunskapen blir företrädd, föreslår, att den vakantsatta förste byråingenjörstjänsten utbytes mot en byråingenjörsbefattning i stället för mot en förste byråsekreterarbefattning. Befattningen bör placeras minst två lönegrader högre än tjänst som förste assistent.

Förslaget att en arvodesavlönad kontorist skall uppföras å extra ordinarie stat avstyrkes av *statskontoret*, enär befattningshavaren i fråga avlönas från sakanslag, vilket icke torde vara av bestående karaktär.

Riksförbundet Landsbygdens folk finner, såsom framgår av vad förut anförts, ej motiverat att vare sig någon ny byrådirektörsbefattning eller någon ny förste byråsekreterarbefattning inrättas. Enligt förbundets mening kommer genom den avlastning av arbetsbördan, som utredningens förslag innebär, så mycket tid att frigöras att jordförbättringsbyrån utan personalförstärkning kan utöva den avsedda ledningen och planläggningen av torrläggningens verksamheten.

Vad angår personalbehovet vid lantbruksnämnderna godtaga *några nämnder* utredningens uppfattning, att decentraliseringen kan genomföras utan att personalen vid nämnderna behöver ökas. De *flesta av nämnderna* uttala emellertid tveksamhet på denna punkt eller hävda, stundom med stor bestämdhet, en motsatt uppfattning. Även *lantbruksverkets tjänstemannaförening* anser, att decentraliseringen måste få återverkningar på personalbehovet vid nämnderna. Föreningen anför att samtliga nämnders kamerala och administrativa avdelningar redan nu äro toppbelastade. På de flesta nämnder får övertidsarbete ofta tillgripas för de löpande ärendena utan att motsvarande kompenstation kan beviljas. Föreningen anser därför, att en personalförstärkning måste ske vid nämnderna, vilka belastas genom den föreslagna decentraliseringen. I samband härmed hänvisar föreningen även till att enligt lantbruksstyrelsens anslagsäskanden en icke obetydlig förstärkning av nämndernas personal behövs redan nu.

Förslaget om att inrätta särskilda torrläggningssavdelningar inom vissa nämnder tillstyrkes av *föreningen statens lantbruksingenjörer* och *några lantbruksnämnder*. Däremot avstyrkes förslaget uttryckligen av, bland andra, *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* samt *flertalet lantbruksnämnder*.

Till belysande av de skäl, som anförts för avstyrkande, kan återgivas följande yttrande av *lantbruksnämnden i Uppsala län*.

Samordning av de olika slagen av dikning måste anses angelägen men det är också betydelsefullt, att torrläggningens verksamheten enhetligt samordnas med nämndernas övriga rationaliseringsåtgärder. Planläggningen av avdikningsföretag kan vara av betydelse för fastigheternas utformning och berör arbetet med den yttre rationaliseringen. Täckdikningen kan utöva inflytande på både den yttre och den inre rationaliseringen. Skiftesomläggning och avgränsning av betesmarker mot åker kan mångenstädes med fördel verkställas i samband med planläggning av täckdikning. Detta samband mellan torrläggningssåtgärder och andra rationaliseringsåtgärder kan i många fall vara minst lika betydelsefullt som samordningen av avdikning, dikning och täckdikning. Ett sammanförande av arbetet med planläggningen av alla slag av dikning har otvivelaktigt tekniska fördelar men kan tänkas leda till en specialisering, som enligt en sådans natur kan ha benägenhet att mer eller mindre avgränsa torrläggningens verksamheten från den övriga rationaliseringsverk-

samheten. Nämnden är alltså icke övertygad om att inrättande av en torrlägningsavdelning blir till övervägande nytta för rationaliseringsarbetet och kan icke obetingat ansluta sig till förslaget. Detta avser ju ej heller att torrlägningsavdelningar ovillkorligen skola inrättas.

Lantbruksverkets tjänstemannaförening framhåller rörande denna fråga bl. a., att det nuvarande systemet ännu torde ha fungerat alltför kort tid för att tillräckliga erfarenheter skolat vinnas. Det bör dessutom vara möjligt att även utan en sammanslagning få till stånd ett intimt samarbete mellan de olika avdelningarna, vilket skulle ge större möjligheter till en lämplig angelägenhetsgradering av olika företag.

Lantbruksstyrelsen anför, att den av utredningen föreslagna anordningen kan vara motiverad vid vissa nämnder. Samtidigt framhåller emellertid styrelsen, att en viss försiktighet måste iakttagas då fråga uppkommer om inrättande av nya delegationer eller avdelningar. Bli dessa för många uppstå svårigheter för lantbruksdirektörerna att hålla erforderlig överblick över verksamheten inom de olika avdelningarna. För lantbruksdirektörerna vid de större och medelstora nämnderna föreligga redan nu svårigheter att följa och övervaka verksamheten för inre rationalisering och torrläggning på grund av att de ofta utan kvalificerat biträde ha att ensamma svara för den yttre rationaliseringsverksamheten, vilken tager större delen av deras tid i anspråk. Det är också angeläget — särskilt med hänsyn till möjligheterna att göra besparingar — att personalen vid nämnderna skall kunna utnyttjas för olika arbetsuppgifter oberoende av till vilken avdelning den närmast är att hänföra. Inrättandet av en avdelning bör därför icke tillåtas få den konsekvensen, att en tjänsteman, som placeras vid denna avdelning, därefter icke får tagas i anspråk för arbetsuppgifter inom andra avdelningar. Över huvud taget skulle det måhända vara lämpligast, att arbetsuppgifterna icke hänfördes till olika avdelningar utan endast uppdelades i olika grupper och att för envar av dessa grupper utsåges en ledare, som hade att svara för verksamheten inom sin grupp med biträde av de befattningshavare, som tilldelades honom av nämnden. I princip synes det icke vara något att invända mot att exempelvis en lantbruksingenjörssassistent tidvis finge tjänstgöra vid avdelningen för inre rationalisering. Lika motiverat kunde det vara, att en instruktör eller en lantbruksassistent tjänstgjorde någon tid hos lantbruksingenjören. I båda fallen skulle tjänstemännen få vidgad erfarenhet, som kunde nyttiggöras inom andra av nämndens verksamhetsområden. Vad särskilt beträffar lantbruksassistenten skulle han erhålla erforderlig praktik för förvärvande av behörighet att handlägga enklare syneförrättningar.

Förslaget att lantbruksingenjör skall kunna stationeras utanför det egna distriktet lämnas utan erinran av *lantbruksstyrelsen*. Övriga remissinstanser, som uttala sig om förslaget, avstyrka det eller anföra tvekan om dess lämplighet. Sålunda avstyrkes förslaget av *lantbruksverkets tjänstemannaförening* samt av några lantbruksnämnder

medan *föreningen statens lantbruksingenjörer* uttalar betänkligheter däremot.

Föreningen statens lantbruksingenjörer erinrar till en början om att en ordinarie lantbruksingenjör enligt förslaget skulle kunna flyttas till ett annat distrikt och att åtminstone en del av hans personal måste följa honom till den nya stationeringsorten och fortsätter.

Föreningen hyser tvivel angående lämpligheten av en sådan lösning. Över huvud taget synes en lantbruksnämnd icke böra ställas utan lantbruksingenjör, såvida icke mycket starka skäl tala därför. Den kontinuerliga planläggningen av torrläggningsverksamheten skulle eljest bli lidande. Samma komme att gälla den del av verksamheten, som icke direkt sammanhänger med torrläggningsverksamheten, men som nu upptar en del av lantbruksingenjörens tid, exempelvis planeringen av vatten och avlopp för landsbygdsfastigheter, råd till vägförvaltningarna angående för jordbruket erforderliga trumdimensioner vid vägar, råd och anvisningar till exempelvis industrier rörande sådana tekniska anläggningar, som beröra jordbruket m. m. Såsom centrala lantbrukskommittén framhållit, torde det vara mycket värdefullt, att det på landsbygden finnes tillgång till kompetenta tjänstemän för dessa arbetsuppgifter vid sidan av konsulterande ingenjörsfirmor o. d. En förflyttning på det sätt, utredningen antytt, skulle vidare bli kostsam både för staten och lantbruksingenjören, och — därest den skulle äga rum mot den senares vilja — medföra en osäkerhetskänsla, som skulle innebära försämrad rekrytering och knappast skulle påverka arbetsintensiteten i gynnsam riktning. Föreningen är övertygad om, att då en förflyttning är synnerligen starkt motiverad och berörda myndigheter äro övertygade om densamma lämplighet, en sådan förflyttning kan ordnas på frivillig väg.

Lantbruksstyrelsen — som i annat sammanhang berört möjligheten att göra lantbruksingenjör till befattningshavare inom lantbruksorganisationen i stället för till innehavare av visst distrikt — förutsätter att man endast i särskilda undantagsfall och efter samråd med vederbörande skall stationera lantbruksingenjör utanför dennes eget distrikt.

Lantbruksverkets tjänstemannaförening, föreningen statens lantbruksingenjörer och lantbruksnämnden i Uppsala län peka slutligen på möjligheten att utjämna arbetsbalansen vid lantbruksingenjörskommittén genom att vidga förste assistenternas befogenheter.

Departementschefen.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen avser utredningens förslag i främsta rummet en överflyttning av beslutanderätten i vissa grupper av torrläggningssärenden från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna. Utredningen har emellertid funnit, att en sådan decentralisering förutsätter ändringar i de bestämmelser, som nu gälla om statligt stöd åt torrläggningsföretag, och har fördenskull även lagt fram förslag till dylika ändringar.

Vad först angår decentraliseringsfrågan vill jag erinra om att densamma berörts redan i propositionen nr 149 till 1948 års riksdag angående organi-

sationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område. I sagda proposition framhöll dåvarande departementschefen, att lantbruksnämnderna avsetts skola få vidsträckt beslutanderätt även i ärenden av större betydelse. I enlighet därmed borde man i betydande utsträckning kunna uppdraga åt nämnderna att fatta beslut jämväl om lån och bidrag till torrlägningsföretag. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter därvidlag. Vad sålunda anförts lämnades utan erinran av riksdagen.

Den utredning, som nu verkstälts, har enligt min uppfattning givit ytterligare belägg för riktigheten av den då uttalade uppfattningen. Det synes nämligen av utredningen klart framgå, att handläggningen av flertalet ärenden angående statligt stöd åt torrlägningsföretag utan någon saklig olägenhet kan avsevärt både förenklas och påskyndas genom att lantbruksnämnderna tillerkännas beslutanderätt i dessa ärenden. Detta har även vitsordats i samtliga yttranden. De meningsskiljaktigheter, som uttalats, ha i stort sett endast gällt frågan om decentraliseringens omfattning.

Jag anser alltså, att den decentralisering av ifrågavarande ärenden, för vilken redan 1948 års riksdag uttalat sig, bör genomföras. Detta torde lämpligen böra ske vid ingången av nästa budgetår. Hur omfattande decentraliseringen bör bli synes vara en lämplighetsfråga som bör få avgöras av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen. Jag torde längre fram få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t. Utredningens förslag torde härvidlag få anses såsom en lämplig utgångspunkt. Även de synpunkter, som lantbruksstyrelsen anför i sitt yttrande över förslaget, torde dock böra beaktas. Jag vill också, i anslutning till vad som anförts i flera yttranden, framhålla att man, sedan någon tids erfarenhet vunnits, torde böra överväga, om ej lantbruksnämndernas beslutanderätt kan utvidgas ytterligare.

Om beslutanderätten i frågor rörande lån och bidrag till torrlägningsföretag helt eller delvis överflyttas till lantbruksnämnderna, blir det emellertid, såsom redan framhållits, nödvändigt att även ompröva frågan om grunderna och formerna för dylika lån och bidrag. Detta sammanhänger med att nämnderna enligt de allmänna bestämmelserna om statligt stöd åt jordbrukets inre rationalisering kunna bevilja lånegaranti samt bidrag ur rationaliseringsanslaget till företag för avloppsförbättring. De flesta av de torrlägningsföretag, som lantbruksstyrelsen nu handlägger, äro i och för sig av beskaffenhet att kunna rubriceras även som avloppsförbättringsföretag. Då ärenden av samma beskaffenhet skola avgöras av ett och samma organ, är det självfallet nödvändigt, att även låne- och bidragsbestämmelserna skola vara desamma. Behovet av enhetliga bestämmelser gäller emellertid ej blott de ärenden, som överföras till lantbruksnämnderna, utan också de ärenden, som i fortsättningen skola handläggas och avgö-

ras av lantbruksstyrelsen. På sätt närmare utvecklats både i betänkandet och i vissa yttranden torde det nämligen vara ogörligt att låta exempelvis bidragets storlek bli beroende på om ärendet avgöres av lantbruksnämnden eller av lantbruksstyrelsen.

Den lösning, som utredningen föreslagit, innebär att det statliga stödet i sådana ärenden, som avgöras av lantbruksnämnderna, skall utgå i de former, som tillämpas för nämndernas rationaliseringsverksamhet i övrigt, d. v. s. i form av lånegaranti samt bidrag ur rationaliseringsanslaget. Även i fråga om bidragets storlek föreslås en anpassning till de allmänna bestämmelserna på så sätt att bidraget normalt skulle utgå efter samma procentsats, som nu är stadgad för bidrag till avloppsförbättringsföretag och för flertalet andra jordförbättringsåtgärder, eller 40 procent. Möjlighet skulle vidare även här finnas att i särskilda fall jämka bidraget uppåt. Någon behovsprövning skulle dock ej förekomma. Beträffande de ärenden, som alltjämt skulle avgöras av lantbruksstyrelsen, skulle de nuvarande stödformerna, d. v. s. lån ur avdikningslånefonden och bidrag ur avdikningsanslaget, alltjämt bibehållas. Bestämmelserna om bidragets storlek skulle däremot ändras så att de komme att överensstämma med vad utredningen föreslagit för övriga torrläggningföretag. De nuvarande två bidragsklasserna å 33 $\frac{1}{3}$ procent respektive 50 procent skulle alltså ersättas av ett normalbidrag å 40 procent, vilket emellertid skulle kunna jämkas uppåt i särskilda fall.

Vad utredningen föreslagit om formerna för det statliga stödet åt torrläggningens verksamheten synes böra godtagas. Med anledning av vad som i ett yttrande anförts om att lantbruksnämnd under vissa omständigheter borde kunna bevilja lån ur avdikningslånefonden vill jag framhålla, att lånegaranti stundom icke lämpligen torde kunna komma i fråga. I dylikt fall torde ärendet i dess helhet böra hänskjutas till lantbruksstyrelsen, som då får möjlighet att i stället bevilja lån ur avdikningslånefonden.

Vad angår storleken av de statliga bidrag, som böra utgå till torrläggningens verksamheten, finner jag det riktigt att man, såsom utredningen föreslagit, skall söka anknytning till de bestämmelser, som gälla för rationaliseringsverksamheten i allmänhet. På sätt framhölls redan i propositionen nr 75 till 1947 års riksdag angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken föreligger ju ett nära samband mellan torrläggningens verksamhet och verksamheten i övrigt för inre rationalisering av jordbruket. Det synes då också rimligt, att bidrag till torrläggningföretag skall utgå efter samma grunder, som gälla för bidrag till flertalet andra jordförbättringsåtgärder, d. v. s. normalt med 40 procent av kostnaden för företaget. Denna bidragsprocent bör kunna jämkas uppåt eller nedåt efter samma regler, som gälla för bidrag till andra åtgärder för inre rationalisering.

I likhet med utredningen anser även jag, att det med hänsyn till torrläggningföretagens speciella karaktär icke är möjligt att beträffande dessa företag utan vidare tillämpa de bestämmelser om behovsprövning, som i allmän-

het gälla i fråga om åtgärder för inre rationalisering. Jag vill i detta hänseende särskilt peka på att dessa företag mycket ofta omfatta flera fastigheter och att ej sällan skyldighet att delta föreligger enligt vattenlagen. Även då sådan skyldighet ej föreligger kan det vidare av praktiska skäl vara önskvärt att ett företag skall omfatta även andra fastigheter än initiativtagarnas. Möjligheten att lämna bidrag kan här vara ett verksamt medel att ge företaget en ur tekniska och ekonomiska synpunkter lämplig omfattning. Särskilt beträffande sådana företag, som beröra såväl mindre som större fastigheter, kan det vidare vara nödvändigt att bidragsmöjligheter skola finnas för att företagen skola komma till stånd.

De omständigheter, som utredningen åberopat till stöd för att torrlägningsföretagen skulle helt undanlagas från behovsprövning, göra sig dock ej gällande med samma styrka beträffande alla grupper av sådana företag. Något hinder för att tillämpa en behovsprövning kan sålunda exempelvis knappast anses föreligga i fråga om företag, som i huvudsak endast beröra en eller flera större fastigheter och vilka ej framstå som särskilt angelägna ur allmän synpunkt eller medföra påtagliga fördelar för de berörda fastigheterna.

Av skäl som nu anförts anser jag alltså, att man beträffande torrlägningsföretagen icke bör generellt göra bidragsrätten beroende av fastigheternas storlek eller brukarnas ekonomiska ställning. De bidragsbeviljande myndigheterna böra likväl äga rätt och skyldighet att avslå bidragsansökningar i sådana fall, där bidrag med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet icke kan anses påkallat. Genom en sådan regel skulle man kunna beakta torrlägningsföretagens speciella karaktär i bidragshänseende och samtidigt undvika att lämna bidrag i sådana fall, där detta ej kan anses erforderligt. Densamma skulle vidare ge lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna ökade möjligheter att tillgodose de mest angelägna företagen.

De bidragsbestämmelser, som jag nu förordat, böra gälla oavsett om ett bidragsärende avgöres av lantbruksnämnd eller av lantbruksstyrelsen. En följd av dessa blir självfallet, att beträffande torrlägningsföretag, som omfattar flera fastigheter, bidrag i fortsättningen i vissa fall kan komma att beviljas enskilda i företaget ingående fastigheter och ej företaget som sådant.

Genomföres den omläggning av bidragsgivningen till torrlägningsföretagen, som jag nu förordat, synes, på sätt anmärkts i några yttranden, anledning ej föreligga att bibehålla bidrag till avloppsförbättring som en särskild bidragsform.

Tillräckliga skäl föreligga enligt min mening ej för att man, såsom statskontoret föreslagit, i samband med den nu förordade omläggningen skulle begränsa långivningen ur avdikningslånefonden och beviljandet av lånegaranti till rationaliseringsåtgärder.

Det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att meddela sådana föreskrifter beträffande användningen av rationaliseringsanslaget, att en lämplig avvägning erhålles mellan vad som disponeras för bidrag till torrlägg-

ningsföretag och vad som utgår i bidrag till andra inre rationaliseringsåtgärder.

I samband med sitt förslag till omläggning av bidragsgivningen till torrläggningsföretag har utredningen även upptagit vissa förvaltnings- och kontrollfrågor. Härvid har den till en början föreslagit, att kontrollen över att utförda torrläggningsföretag vederbörligen underhållas skall överflyttas från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna. Mot detta förslag har jag intet att erinra. Vidare har utredningen förordat att även vissa kamerala uppgifter beträffande lån ur avdikningslänefonden skola överföras från styrelsen till nämnderna. I likhet med så gott som samtliga de remissinstanser, som yttrat sig på denna punkt, finner jag emellertid, att en sådan åtgärd skulle medföra större olägenheter än fördelar. Jag kan därför icke biträda förslaget i denna del. Likaså anser jag att bidrag och lån böra i större utsträckning än utredningen föreslagit kunna beviljas utan att särskild syneförrättning enligt vattenlagen ägt rum. De tillämpningsföreskrifter, som härvidlag kunna erfordras, torde få utfärdas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen.

Den nu förordade decentraliseringen av ett flertal torrläggningsärenden från lantbruksstyrelsen till lantbruksnämnderna bör uppenbarligen medföra en ej oväsentlig minskning av arbetsbördan å lantbruksstyrelsens jordförbättringsbyrå. Utredningen har även räknat med att sammanlagt sex tjänster å denna byrå skola kunna indragas, sedan den befintliga balansen å byrån avverkats. Å andra sidan har utredningen föreslagit att tre nu vakantsatta tjänster å byrån skola bibehållas och att en av dessa tjänster därvid skall ändras till befattning i högre lönegrad.

Hur snabbt personalen å jordförbättringsbyrån kan minskas beror uppenbarligen bland annat på hur man förfar med de ansökningar, som nu ligga hos lantbruksstyrelsen men som i och för sig äro av beskaffenhet att i fortsättningen böra avgöras av lantbruksnämnderna. Enligt min mening är det lämpligast, att dessa ansökningar i samband med decentraliseringens genomförande överlämnas till nämnderna för handläggning. Detta förutsätter dock, att samtliga ineliggande ärenden skola genomgås. Det synes vidare önskvärt, att den lättnad, som kan ernås genom decentraliseringen, åtminstone delvis skall användas till att avarbeta balansen å byrån. Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag, att man icke bör räkna med att decentraliseringen skall få någon större inverkan på personalbehovet vid sagda byrå under budgetåret 1951/52. Jag har därför även i årets statsverksproposition vid behandlingen av lantbruksstyrelsens avlöningsanslag (IX hf s. 7) anfört att man vid beräkningen av medelsbehovet under sagda anslag lämpligen bör bortse från nu ifrågavarande förslag. Samtidigt har jag framhållit, att jag icke kan tillstyrka de tjänsteförändringar i övrigt å byrån, som utredningen föreslagit. Det är nämligen enligt min mening icke lämpligt att inrätta nya tjänster å byrån samtidigt som antalet ärenden minskas. Jag an-

ser i stället, att man först någon tid bör avvakla, vilken effekt de nu föreslagna åtgärderna komma att få på arbetsbelastningen å byrån och sedan med ledning av de erfarenheter, som sålunda vunnits, pröva huruvida de nu vakantsatta tjänsterna behövas i fortsättningen och om de eventuellt böra omändras.

Vad lantbruksnämnderna angår anser jag i likhet med utredningen, att den föreslagna decentraliseringen ej bör föranleda någon personalförstärkning. Densamma kommer dock att förorsaka ett visst merarbete för nämnderna och särskilt för dessas kamerala avdelningar. Jag förutsätter att lantbruksstyrelsen kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande och överväga, vad som i olika avseenden kan göras för att minska och förenkla nämndernas arbete.

Utredningen har även fört fram tanken på att särskilda torrläggningsavdelningar skulle inrättas vid lantbruksnämnderna. Dessa avdelningar skulle handha alla på nämnderna ankommande ärenden rörande såväl täckdikning som egentlig torrläggning. Rörande denna fråga vill jag allenast erinra om att ungefärligen samma förslag framfördes vid remissbehandlingen av 1947 års centrala lantbrukskommittés förslag rörande organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område. Såsom framhölls i den förut omförmälda propositionen nr 149 till 1948 års riksdag, är emellertid frågan, hur arbetet bör organiseras inom nämnderna, av administrativ karaktär. Anledning torde ej föreligga att i detta sammanhang ingå på densamma.

Med anledning av vad utredningen anfört om lantbruksingenjörernas tjänstgöringsförhållanden vill jag framhålla, att gällande bestämmelser ej torde lägga hinder i vägen för att lantbruksingenjör i samband med ändring i distriktsindelningen förflyttas till annat distrikt. Ej heller föreligger hinder för att lantbruksingenjör, som i mera betydande omfattning är sysselsatt med förrättningar utanför det egna distriktet, jämväl får stationeringsort utanför detta. Enligt min mening böra slutligen de fullmakter, som i fortsättningen kunna komma att utfärdas för ordinarie lantbruksingenjörer, avse lantbruksorganisationen i dess helhet och icke visst lantbruksingenjörsdistrikt. Detta skulle överensstämma med vad som redan gäller för övriga befattningshavare vid lantbruksnämnderna med undantag av lantbruksdirektörerna. Jag vill i detta sammanhang anmärka, att även jag anser det önskvärt, att varje lantbruksnämnd skall ha en egen lantbruksingenjörsavdelning, förutsatt att arbetsuppgifternas omfattning motiverar detta. Rörande sistnämnda fråga torde jag för övrigt få nämna, att från lantbruksstyrelsen föreligger ett förslag, att Gotlands län skall upphöra att vara särskilt lantbruksingenjörsdistrikt och att ett nytt skall bildas av Kalmar läns norra område. Jag torde senare få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Frågan om att vidga förste assistenternas befogenheter torde böra prövas närmare.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de ändringar i grunderna för det statliga stödet åt torrlägningsverksamheten m. m., som jag i det föregående angivit.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Lüzell.